

Barnesoldater

Norges forpliktelser til barn som tidligere har deltatt i væpnet konflikt

Kandidatnummer: 606

Leveringsfrist: 25.11.2015

Antall ord: 17682

Innholdsfortegnelse

1	INNLEDNING	1
1.1	Tema og relevans.....	1
1.2	Begreper og forkortelser.....	1
1.2.1	Begreper	1
1.2.2	Forkortelser	4
1.3	Avgrensninger	4
2	RETTSKILDEBILDET OG METODE.....	4
2.1	Innledning.....	4
2.2	Internasjonal rett.....	5
2.2.1	Barnekonvensjonen	5
2.2.2	FNs ekspertkomité for barns rettigheter.....	9
2.2.3	FNs høykommissær for flyktninger	10
2.2.4	FNs spesialutsending for barn og væpnet konflikt.....	10
2.2.5	Andre traktater	10
2.3	Norsk rett.....	11
2.4	Metode og videre fremstilling	11
2.4.1	Metode	11
2.4.2	Videre fremstilling	12
3	BARN OG VÆPNET KONFLIKT	13
3.1	Innledning.....	13
3.2	Omfang og bakgrunn.....	13
3.3	Forbudet mot bruk av barnesoldater.....	15
3.4	Landinformasjon	16
3.4.1	Landinfo	16
3.4.2	Hvilke land kommer barna fra	16
3.5	Ofre for menneskehandel	18
3.6	Tilleggsprotokoll om salg av barn, barneprostitusjon og barnepornografi	20
3.7	Jentesoldater	20
3.7.1	Særstilling	20
3.7.2	FNs Kvinnekonvensjon.....	21
4	IDENTIFISERINGSPROSESSEN.....	22
4.1	Innledning.....	22
4.2	Bakgrunn for identifisering	22

4.3	Kartlegging.....	23
4.4	Problem	25
5	BARNAS RETTIGHETER.....	25
5.1	Innledning.....	25
5.1.1	Statlige organers ansvar	26
5.2	De fire generelle prinsippene	26
5.2.1	Ikke-diskriminering.....	26
5.2.2	Barnets beste	26
5.2.3	Rett til liv, overlevelse og optimal utvikling.....	27
5.2.4	Rett til å bli hørt	27
5.3	Helse.....	28
5.3.1	Innledning	28
5.3.2	Helsehjelp.....	29
5.3.3	Rett til rehabilitering	30
5.3.4	Innholdet i helsetilbudet og rehabiliteringen	31
5.3.5	Problemer og symptomer	34
5.3.6	Kompetanse og tilbud	35
5.4	Omsorg- og livssituasjon.....	38
5.4.1	Rett til særskilt vern	38
5.4.2	Omsorg.....	39
5.4.3	Representant og verge.....	41
5.4.4	Livssituasjon	43
5.4.5	Utdanning.....	43
6	SAMMENFATNING OG VURDERINGER.....	44
7	LITTERATURLISTE.....	46
7.1	Bøker	46
7.2	Rapporter, artikler og lignende.....	47
7.3	Internasjonale konvensjoner.....	49
7.4	Norske lover og forskrifter	50
7.5	FNs barnekomité	50
7.6	Andre dokumenter fra FN	52
7.7	Offentlige dokumenter	52
7.8	Internasjonal rettspraksis.....	53
7.9	Norsk rettspraksis	54
7.10	Personlige meddelelser	54
7.11	Nettsider	54

7.12	Avisartikler.....	58
7.13	Nyttige internettadresser	59

1 INNLEDNING

1.1 Tema og relevans

Tema for oppgaven er Norges forpliktelser til asylbarn som tidligere har deltatt i væpnet konflikt.

Norge opplever en økende strøm av flyktninger hvert år. En stor andel av disse er barn. Flyktningshjelpens flyktningregnskap for 2015 anslår at det i dag er 59,5 millioner mennesker på flukt. Dette tallet er det høyeste siden andre verdenskrig, og inkluderer både de som har flyktet over sin egen landegrense og de som er internt fordrevne.¹ Det er en ekstraordinær flyktningssituasjon i skrivende stund. Krig er den mest åpenbare trusselen mot barn og den krenker barns menneskerettigheter. Barn er i økende grad blitt mål i dagens krigføring og de opplever traumatiske hendelser. Noen skilles fra familien sin, opplever vold, tortur og fattigdom. Mange får ikke gå på skole, og de får ikke tilstrekkelig helsehjelp. Enkelte steder er det utrygt å oppholde seg i gatene, så barna blir frarøvet muligheten til lek og fritidsaktiviteter. Barna brukes i tillegg noen steder som instrumenter i voldsutøvelsen ved at de blir rekruttert og kidnappet av væpnede grupper og trenes til å bli barnesoldater.² Bruken av barnesoldater er ikke et problem som har oppstått i senere tid. Rekruttering av barnesoldater har alltid funnet sted i ulike deler av verden. Som en følge av et større fokus på menneskerettigheter samt globalisering, har dette samfunnsproblemet fått mer fokus de siste tiårene.

Det er den siste tiden meldt om en markant økning av enslige mindreårige asylsøkere som kommer til Norge. Omsorgstilbudet til disse barna har vært mye omdiskutert og mange mener at det ikke er tilfredsstillende. Hvis det generelle omsorgstilbudet anses som lite tilfredsstillende, vil dette kunne ha betydning for de tidligere barnesoldatene som anses å ha særlige behov. Det vil i den videre fremstilling bli gjennomgått hvilke forpliktelser Norge har til disse barna når de kommer til Norge som asylsøkere, og hvorvidt forpliktelsene blir oppfylt.

1.2 Begreper og forkortelser

1.2.1 Begreper

Jeg vil innledningsvis avklare noen begreper, resten vil bli avklart underveis i oppgaven.

¹ Flyktningshjelpen (2015) s. 4

² Raundalen (2005) s. 81

Barn defineres av barnekonvensjonen artikkel 1. Det er ”ethvert menneske under 18 år, hvis ikke barnet blir myndig tidligere etter den lovgivningen som gjelder barnet”.³ Den øvre grensen er 18 år. Når barndommen starter vil variere fra kultur til kultur og statene ble ikke enig om dette ved utarbeidelsen av barnekonvensjonen.⁴ Myndighetsalderen er utgangspunktet for hvem som regnes som barn og dermed omfattes av barnekonvensjonen.⁵

Barnesoldater er en stor gruppe og det er ikke bare de barna som deltar direkte i den væpnede konflikten som faller inn under definisjonen.

Paris Principles definerer barnesoldater som:

*“A child associated with an armed force or armed group refers to any person below 18 years of age who is or who has been recruited or used by an armed force or armed group in any capacity, including but not limited to children, boys and girls, used as fighters, cooks, porters, messengers, spies or for sexual purposes. It does not only refer to a child who is taking or has taken a direct part in hostilities.”*⁶

United Nations Children’s Funds (UNICEF) definisjon er ganske lik Paris Principles definisjon. De definerer en barnesoldat som et barn under 18 år, uansett kjønn, som med ”tvang, makt eller frivillig er blitt rekruttert eller brukt i kamp av væpnede styrker, halvmilitære, sivile forsvarsstyrker eller andre slike grupper”. Det er ikke bare de barna som direkte deltar i den væpnede konflikten som soldat, som omfattes av begrepet. Det er også de som blir seksuelt misbrukt, tvangsgiftet, jobber som kokker, budbringere, selvmordsbombere eller på andre måter bidrar.⁷

Rekrutteringen kan være obligatorisk gjennom det nasjonale forsvaret, frivillig eller under tvang. Det er forbudt å bruke eller rekruttere barn som er under den fastslåtte alder i konvensjonene. Dette gjelder både for nasjonale forsvarsstyrker, væpnede grupper og opprørsgrupper.

En *asylsøker* er en person som kommer til Norge og søker om asyl.⁸ Enhver har rett til å forlate hjemlandet og søke asyl i et annet land, det er en menneskerettighet som er nedfelt i FNs

³ FNs konvensjon om barns rettigheter av 20. november 1989

⁴ Bendiksen (2014) s. 18.

⁵ Ibid s. 17

⁶ The Paris Principles. Principles and guidelines on children associated with armed forces or armed groups. February 2007

⁷ UNICEF

⁸ UDI ord og begreper

verdenserklæring om menneskerettigheter av 1948 artikkel 14. Dette betyr imidlertid ikke at en har rett til å få innvilget asyl. For å få asyl må du anerkjennes som flyktning av norske myndigheter eller få opphold på humanitært grunnlag. Får du innvilget asyl, er du ikke lenger en asylsøker, men en *flyktning*.⁹ Flyktningdefinisjonen er hjemlet i flyktningkonvensjonen artikkel 1 A (2) (FK).¹⁰ Det er enhver person som på grunn av at han ”med rette frykter for forfølgelse på grunn av rase, religion, nasjonalitet, medlemsskap i en spesiell sosial gruppe eller på grunn av politisk oppfatning, befinner seg utenfor det land han er borger av, og er ute av stand til, eller, på grunn av slik frykt, er uvillig til å påberope seg dette lands beskyttelse; eller som er statsløs og på grunn av slike begivenheter befinner seg utenfor det land hvor han har sin vanlige bopel, og som er ute av stand til eller, på grunn av slik frykt, er uvillig til, å vende tilbake dit”. Definisjonen omfatter ikke internt fordrevne, som er på flukt i sitt eget land.

Enslige mindreårige asylsøkere er barn som søker asyl uten følge av foreldre eller andre med foreldreansvar (EMA).¹¹ Det er uten betydning om barna har foreldre i hjemlandet. De som er under 18 år regnes som mindreårige, jfr. vergemålsloven (vgml) § 1 og barnekonvensjonen artikkel 1.¹²

Utlendingsdirektoratet (UDI) har tre forskjellige definisjoner på EMA:

- ”Helt enslige barn og ungdommer (under 18 år) som har herboende slekt/familierelasjoner som er å anse som et potensielt omsorgsforhold.
- Barn og ungdom (under 18 år) som kommer til Norge uten foreldre, men sammen med voksne familiemedlemmer, det være seg bror/søster/onkel/fetter/kusine.
- Helt enslige barn og ungdom (under 18 år) som kommer til Norge uten foreldre eller andre med forelderansvar og som ikke har herboende familiemedlemmer.”¹³

Office of the United Nations High Commissioner for Refugees (UNHCR) definerer enslige mindreårige asylsøkere som ”those who are separated from both parents and are not being cared for by an adult who, by law or custom, is responsible to do so”.¹⁴ Dette innebærer at UDIs definisjon er noe videre spesifisert enn definisjonen til UNHCR.

⁹ Ibid

¹⁰ Konvensjonen om flyktningsers stilling av 28. juli 1951

¹¹ UDI ord og begreper

¹² ”Lov om vergemål” av 26. mars 2010 nr. 9

¹³ Redd barna (2004) s. 19

¹⁴ Ibid s. 19

1.2.2 Forkortelser

Det er noen forkortelser som vil gå igjen i oppgaven.

BK	FNS barnekonvensjon
EMA	Enslig mindreårige asylsøkere
NOAS	Norsk organisasjon for asylsøkere
SIK	Senter for interkulturell kommunikasjon
UDI	Utlendingsdirektoratet
UNICEF	United Nations Children's Fund
UNHCR	Office of the United Nations High Commissioner for Refugees

1.3 Avgrensninger

Jeg har foretatt noen avgrensninger i oppgaven. UNICEF sin definisjon av barnesoldater vil bli lagt til grunn, og det gjelder da alle barn under 18 år.¹⁵ Fokuset vil være på enslige mindreårige asylsøkende barn. Denne gruppen har et større behov for omsorg og oppfølging, da de ikke har foreldre eller andre personer med omsorgsansvar sammen med seg.

Når barn kommer hit som asylsøkere er deres rettigheter regulert i flere lovverk. Utlendingsloven gir regler om hvem som har rett på asyl. Barnevernloven gir regler om nødvendig omsorg og hjelp for barn. Hovedfokuset vil være på barnekonvensjonen, men det vil være nødvendig å trekke inn norsk lovgivning og andre internasjonale konvensjoner. Dette for å se hvordan konvensjonen gjennomføres i norsk rett og hvordan andre rettskilder kan utfylle konvensjonen. Oppgaven vil bli avgrenset til den perioden barna sitter på asylmottak, altså den tiden de venter på å få svar på asylsøknaden. Behandlingen av selve asylsøknaden vil ikke bli redegjort for. Hvem som har rett til å få innvilget asyl og rettighetene til de som eventuelt får avslag, vil derfor ikke bli drøftet. Familiegjenforening og vern mot tilbakesendelse, vil heller ikke bli gjennomgått.

2 Rettskildebildet og metode

2.1 Innledning

I dette kapittelet vil det bli redegjort for hvilke rettskilder som er relevant for tidligere barnesoldater sine rettigheter når de kommer til Norge som asylsøkere. Problemstillingen er regulert i menneskerettighetene og internasjonal humanitærrett. Hovedvekten av forpliktelser fremkommer av barnekonvensjonen, men det er også noen relevante kilder i norsk rett.

¹⁵ Se tidligere punkt 1.2.1

Hvilke kilder som er relevant i folkeretten er regulert i statuttene for den Internasjonale Domstol i Haag (ICJ) artikkel 38.¹⁶ Relevante kilder er internasjonale konvensjoner, sedvanerett, generelle prinsipper, rettspraksis og juridisk teori.

2.2 Internasjonal rett

2.2.1 Barnekonvensjonen

Barnekonvensjonen vil utgjøre den mest sentrale rettskilden i oppgaven. Menneskerettighetene gjelder for alle, uansett alder, status eller religion. ”Alle mennesker er født frie og med samme menneskeverd og samme menneskerettigheter”.¹⁷ Fokuset på menneskerettigheter til barn er imidlertid vokst fram de siste 30 årene.¹⁸ FNs generalforsamling vedtok i 1959 erklæringen om barns rettigheter som var den første internasjonale overenskomst om barns rettigheter.¹⁹ Etter en rekke store hendelser innenfor barneretten ble FNs konvensjon om barns rettigheter vedtatt 20 år etterpå. Barnekonvensjonen ble vedtatt 20. november i 1989 og trådte i kraft 2. september 1990. Det er forskjell på en konvensjon og en erklæring. En erklæring legger bare føringer og er ikke rettslig bindende. En konvensjon er rettslig bindende for de partene som har ratifisert den.²⁰

Konvensjonen har en så stor oppslutning at den kan anses som en standard i internasjonal rett. Barnekonvensjonen er et svært betydningsfullt rettighetsdokument. Mange parter har ratifisert konvensjonen, og det gir den en betydelig politisk og juridisk styrke.²¹ Det er bare USA som ikke har ratifisert konvensjonen, men de signerte den i 1995.²² USA er rettslig forpliktet til å ikke handle i strid med konvensjonen siden de har signert den.

Konvensjonen krever at statene respekterer og anerkjenner barns rettigheter. Rettighetene i konvensjonen gjelder for det enkelte barn og for grupper av barn. Konvensjonen gjelder for alle barn under 18 år. Med sin fysiske og mentale umodenhet har disse barna et større behov for beskyttelse enn voksne. Barnekonvensjonen har ført til at det er et større fokus på rettighetene til barn i dag. De er selvstendige rettssubjekter som betyr at de har egne juridiske rettigheter.

¹⁶ Statuttene for Den Internasjonale Domstol 26. juni 1945

¹⁷ FNs verdenserklæring om menneskerettigheter 1948 artikkel 1

¹⁸ Høstmælingen (2012) s. 17

¹⁹ Erklæring om barns rettigheter 20. november 1959

²⁰ Høstmælingen (2012) s. 17

²¹ Ibid s. 18

²² OHCHR

Det er tre valgfrie tilleggsprotokoller til barnekonvensjonen. Den ene gjelder barns rettigheter i væpnet konflikt og den andre omfatter salg av barn, barneprositusjon og barnepornografi. De ble begge vedtatt 25. mai 2000 og trådte i kraft to år senere. Den tredje gjelder internasjonal individuell klagemekanisme av 19. desember 2011, og Norge har ikke ratifisert denne.

2.2.1.1 Reservasjoner (forbehold) og erklæringer

Wienkonvensjonen artikkel 19 fastslår at man kan ta reservasjoner ved ratifikasjon av en konvensjon.²³ Staten blir ikke rettslig bundet av det den har reservert seg mot. Reservasjonsmuligheten er også hjemlet i barnekonvensjonen artikkel 51. Det er en begrensning i artikkel 51 nr. 2 om reservasjoner som er uforenelig med konvensjonens hensikt og formål. Dersom dette er tilfellet blir reservasjonen ugyldig. Muligheten for reservasjoner kan ha ført til at flere stater har ratifisert konvensjonen, men tatt forbehold i forhold til artikler. Barnekomiteen oppmuntrer at man tilbaketrekker reservasjoner som blir gitt.²⁴ Ved ratifikasjon tok Norge forbehold om artikkel 40 nr. 2b), som gir barn som beskyldes eller anklages for å ha begått et straffbart forhold minimumsgarantier. Forbeholdet ble senere trukket tilbake i 1995. Det er også land som avgir erklæringer ("declarations") i forhold til konvensjoner. Erklæringene kan omfatte at statene vil gå lenger enn hva de er rettslig forpliktet til i henhold til konvensjonen, eller at de kommer med erklæringer som gjelder andre staters reservasjoner.

2.2.1.2 De fire generelle prinsippene

Barnekomiteen har uttalt i generell kommentar nr. 5 "General Measures of Implementation", at det er spesielt fire artikler som er generelle prinsipper for hele konvensjonen.²⁵ Det første prinsippet er retten om ikke-diskriminering, jfr. artikkel 2. Konvensjonens rettigheter skal gjennomføres likt for alle barn, uten noen form for urimelig eller usaklig forskjellsbehandling.²⁶ Har forskjellsbehandlingen et legitimt formål, regnes det ikke som diskriminering. Staten skal avstå fra å diskriminere, men de skal også forebygge og synliggjøre diskriminering.²⁷ Det andre prinsippet er "barnets beste", som skal være et grunnleggende hensyn ved alle handlinger som berører barn jfr. artikkel 3. Innholdet av artikkelen vil variere ut i fra kontekst, kultur og tid. Rettspraksis fastslår at "uttrykket «a primary consideration» innebærer rent språklig at hensynet til barnets beste ikke er det eneste, og heller ikke alltid det avgjørende hensynet i saker som berører barns interesser. Dette bekreftes også av konvensjonens forarbeider".²⁸ Det er en individuell vurdering og utgangspunktet er det enkelte barnets behov og

²³ Wienkonvensjonen om traktatretten 23. mai 1969

²⁴ Høstmælingen (2012) s. 18

²⁵ CRC/GC/2003/5 s. 4

²⁶ Høstmælingen (2012) s. 31

²⁷ Ibid s. 32

²⁸ Rt. 2009 s. 1261 avsnitt 31

forutsetninger.²⁹ Anvendelsesområdet er vidt, jfr ”alle handlinger som berører barn”. Komiteen har uttalt at det er et tredelt konsept.³⁰ Det er for det første en selvstendig rett. Barnet har rett til å få sitt beste vurdert og ansett som et grunnleggende hensyn i vurderingen. Det er også et grunnleggende juridisk prinsipp. Finnes det flere tolknings muligheter, skal man velge det som mest effektivt tjener barnets beste. For det tredje er det en prosedyreregulering. Vurderinger og fastsettelse av hva som er det beste for det konkrete barnet eller barn som en gruppe krever prosessuelle garantier. Det må fremkomme av begrunnelsen hvordan barnets beste er blitt vurdert.³¹ Prinsippet om barnets beste er blitt vektlagt av Den Europeiske menneskerettighetsdomstol (EMD).³² Det tredje prinsippet er artikkel 6 som krever at partene erkjenner ”barnets iboende rett til livet” og at de skal ”sikre barnets overlevelse og utvikling”, så langt det er mulig. Denne retten danner grunnlag for gjennomføringen av alle andre rettigheter som barnet har. Barn har en grunnleggende rett til liv. Staten må iverksette positive tiltak for å beskytte liv, samtidig som de må avstå fra handlinger som tar liv. Det siste prinsippet er retten til å bli hørt, jfr. artikkel 12. Det er frivillig for barna om de vil uttrykke seg om en sak, men det er viktig er at de får tilbud om dette. Barna skal ha lett tilgang til all relevant informasjon og få informasjon om at partene er pliktig til å tillegge synspunktene behørig vekt. En nærmere drøftelse og vurdering av de generelle prinsippene og de andre rettighetene barna har vil bli gjort i kapittel 5.

2.2.1.3 *Stilling i norsk rett*

Norge ratifiserte barnekonvensjonen 7. februar 1991 og er rettslig forpliktet til å oppfylle innholdet i konvensjonen. Barnekonvensjonen ble inkorporert 1. oktober 2003 gjennom menneskerettsloven § 2 nr. 4 og den gjelder dermed som norsk lov.³³ Det betyr at ved motstrid mellom norsk rett og konvensjonen, skal barnekonvensjonen gå foran. For at norsk rett skulle være i overenstemmelse med konvensjonen, ble det gjort endringer i barnets rett til å bli hørt.³⁴ Gjennom inkorporering har konvensjonen fått sterkere stilling i norsk rett og en større gjennomslagskraft. Grunnloven § 2 fastslår at loven skal sikre menneskerettighetene.³⁵ I 2014 fikk grunnloven ett nytt kapittel om menneskerettigheter. ”Statens myndigheter skal respektere og sikre menneskerettighetene slik de er nedfelt i denne grunnlov og i for Norge bindende traktater om menneskerettigheter”, jfr. § 92. Paragrafen fastslår myndighetenes generelle plikt til å ivareta menneskerettighetene. Barnekonvensjonen står sterkere etter denne endringen.

²⁹ Høstmælingen (2012) s. 53

³⁰ CRC/C/GC/14 punkt 6

³¹ Ibid punkt 6

³² Application no.5597/09, Norge ble dømt for brudd.

³³ Høstmælingen (2012) s. 27

³⁴ Endringer i ”Lov om barn og foreldre” av 8. april nr. 7 (bl) § 31 og ”Lov om barneverntjenester” av 17. juli 1992 nr. 100 (bvl) § 6-3 og § 4-15

³⁵ ”Kongeriket Norges Grunnlov” av 17. mai 1814

Når en stat ratifiserer en konvensjon, er staten ansvarlig for at rettighetene blir realisert. Barnekonvensjonen artikkel 4 hjemler at statene er forpliktet til å gjennomføre alle ”lovgivningsmessige, administrative og øvrige tiltak” for at konvensjonens innhold skal virkeliggjøres. Barnekomiteen har uttalt at ”uansett hvordan de økonomiske forholdene er, kreves det av partene at de gjør alt de kan for å realisere barnas rettigheter, og at de vier særlig oppmerksomhet til de mest ressursvake gruppene”.³⁶ Barnekonvensjonen er vektlagt av Høyesterett i blant annet KRL-dommen. Det fremkommer her at ”uttalelser fra FNs barnerettighetskomite som har tilsyn med FN-konvensjonen om barns rettigheter, er imidlertid av interesse”.³⁷ Departementet har uttalt følgende om betydningen av barnekomiteens generelle merknader: ”de generelle kommentarene som FNs barnekomité utgir er verdifulle retningslinjer for tolkningen og anvendelsen av konvensjonen. FNs barnekomité er det ekspertorgan som tolker barnekonvensjonen. Det bør derfor legges relativt stor vekt på disse uttalelsene ved tolkning og anvendelse av konvensjonens bestemmelser i praksis”.³⁸ På de fleste områder er rettighetene som fremkommer av BK også hjemlet i nasjonale rettsregler.

2.2.1.4 Tolkning

Wienkonvensjonen artikkel 31 og 32 hjemler de folkerettslige tolkningsprinsippene. Artikkel 31 fastslår at traktaten skal tolkes ”in accordance with the ordinary meaning”. At utgangspunktet er konvensjonens ordlyd er rimelig og naturlig, fordi det var det partene forhandlet frem ved opprettelsen av konvensjonen. Konvensjonen skal tolkes i sammenheng med dens gjenstand og formål (”object and purpose”). Det er også av betydning i hvilken kontekst ordene er brukt.³⁹ Wienkonvensjonen artikkel 31(1) hjemler at traktaten skal tolkes i ”good faith”. Dette har sammenheng med at avtaler som et utgangspunkt skal holdes. Ved tolking av konvensjonen kan ikke forarbeidene i like stor grad som nasjonal rett avklare innholdet i konvensjonen. Dette på grunn av at det var en åpen arbeidskomité som utarbeidet barnekonvensjonen og den ble enstemmig vedtatt i FNs generalforsamling uten noen endringer.⁴⁰

Det er nødvendig å tolke konvensjonen dynamisk, slik at den er i samsvar med dagens samfunnsutvikling og krav. Den Europeiske menneskerettsdomstol har uttalt at konvensjonen er et ”levende instrument”.⁴¹ Dette er blant annet vektlagt i Tyrer mot Storbritannia, hvor

³⁶ CRC/GC/2003/5 avsnitt 8

³⁷ Rt. 2001 s. 1006 s. 1016

³⁸ Ot.prp.nr.104 (2008-2009) s. 26

³⁹ Ruud (2011) s. 89-90

⁴⁰ Høstmælingen (2012) s. 25

⁴¹ Aall (2011) s. 39

domstolen fastslo at det ikke lenger var akseptabelt med legemsstraff i dagens samfunn.⁴² Det fremkommer også av Barnekomiteens generell kommentar nummer 8 at ”(...) konvensjonen må, i likhet med alle andre menneskerettighetsdokumenter, ses på som et levende dokument, hvis tolkning utvikler seg over tid”.⁴³

2.2.2 FNs ekspertkomité for barns rettigheter

Barnekomiteen ble opprettet for å kontrollere forpliktelsene til statene som har sluttet seg til konvensjonen. Opprettelsen av komiteen har hjemmel i BK artikkel 43. Det sitter i dag 18 medlemmer i komiteen. Norge har en representant, Kristen Sandberg, som skal sitte frem til 2019.⁴⁴ Saksbehandlingsreglene angis i reglementet ”Rules of procedure”.⁴⁵ Komiteen møtes tre ganger i året i fire uker.⁴⁶

Statene plikter å sende rapporter til komiteen etter artikkel 44. Den første rapporten skal sendes to år etter partene har ratifisert konvensjonen. Partene skal etter dette sende inn rapport hvert femte år over de ”tiltak som de har vedtatt og som iverksetter rettighetene anerkjent i konvensjonen”. Hovedoppgaven til komiteen er å gjennomgå disse rapportene. Partene skal også rapportere den eventuelle fremgangen de har, som vurderes av barnekomiteen. Komiteen sender deretter merknader og anbefalinger til forbedringer. Det er avgjørende at rapportene inneholder tilstrekkelig informasjon, slik at komiteen gis en bred oversikt over gjennomføringen i den aktuelle staten, jfr. artikkel 44 (2). At statene får tilbakemeldinger fra komiteen betyr ikke at statene bryter konvensjonen. Tilbakemeldingene anses som anbefalinger til forbedring av utførelsen av konvensjonen, eller som en veiledning til statene. Norge har levert rapporter i 1993, 1998, 2003 og 2008. Det er Barne- og likestillingsdepartementet som er hovedansvarlig for rapportene. Norge har mottatt avsluttende merknader i 1994, 2000, 2005 og 2010.⁴⁷

De generelle kommentarene er ikke rettslig bindende, men de har en betydelig vekt i den folkerettslige forståelsen av BK.⁴⁸ Høyesterett har uttalt at ”(...) også de generelle kommentarer - General comments - må betraktes som tolkingsuttalelser på linje med avgjørelser fra EMD og uttalelser fra FNs menneskerettskomité”.⁴⁹ UNICEF påpeker at barnekomiteen regnes som

⁴² Application No. 5856/72 avsnitt 31

⁴³ CRC/C/GC/8 avsnitt 20

⁴⁴ OHCHR (2015)

⁴⁵ CRC/C/4/Rev.4

⁴⁶ Høstmølingen (2012) s. 22

⁴⁷ Redd barna (2014) s. 8

⁴⁸ Ot.prop.nr.3 (1989-1999) s. 100

⁴⁹ Rt. 2009 s. 1261 avsnitt 13

det mest kompetente organ til å tolke konvensjonen: ”comments and recommendations of the Committee on the Rights of the Child, recognized as the highest authority for interpretation of the Convention”.⁵⁰

2.2.3 FNs høykommissær for flyktninger

United Nations High Commissioner for Refugees (UNHCR) er FNs flyktningsorgan. Mandatet følger av Statuttene av 1950.⁵¹ Hovedoppgaven til organisasjonen er å gi bistand og beskyttelse til flyktninger over hele verden.⁵² UNHCR har utarbeidet retningslinjer til dem som arbeider med flyktningbarn. Det fastslås her at barnekonvensjonen blir lagt til grunn ”as a United Nation convention (the CRC) constitutes a normative frame of reference for UNHCRs action”.⁵³ Håndbokens retningslinjer kan også bli brukt som veiledning.

2.2.4 FNs spesialutsending for barn og væpnet konflikt

FN har opprettet en spesialutsending for barn og væpnet konflikt. I 1996 ble det utarbeidet en rapport om hvordan barn blir påvirket av væpnet konflikter.⁵⁴ Rapporten ble lagt til grunn og i 1997 opprettet Generalforsamlingen mandatet for FNs spesialutsending for barn og væpnet konflikt.⁵⁵ Utsendingen er ansatt av FN, men er uavhengig. Mandatet skal sette fokus og skape bevissthet rundt rettighetene til barn som er rammet av væpnede konflikter. De skal også samle inn rapporter fra land om barn og væpnet konflikt. Leila Zerrougi er nåværende representant og ble utnevnt i september 2012. Kampanjen ”Children, not soldiers” ble startet i mars 2014 av Leila Zerrougi i samarbeid med UNICEF for å stoppe rekrutteringen av barn. Somalia og Afghanistan er på listen over land som det er uttrykt bekymring for.⁵⁶

2.2.5 Andre traktater

Det er andre traktater som vil ha betydning for barnas rettigheter:

- Den europeiske menneskerettighetskonvensjon av 4. november 1950 (EMK)
- FNs flyktningkonvensjon av 28. juli 1951 (FK)
- FNs konvensjon om sivile og politiske rettigheter 16. desember 1966 (SP)
- FNs konvensjon om økonomiske, sosiale og kulturelle rettigheter av 16. desember 1966 (ØSK)

⁵⁰ UNICEF (2007) s. 19

⁵¹ FNs Generalforsamling ved resolusjon 428 av 14. desember 1950

⁵² Øyen (2013) s. 30.

⁵³ UNHCR (1996) s. 5

⁵⁴ General Assembly. Promotion and protection of the rights of the children. Impact of armed conflict on children, 26.08.1996

⁵⁵ A/RES/51/77

⁵⁶ Children and armed conflict (Children, not soldiers)

- FNs konvensjon om avskaffelse av alle former for diskriminering av kvinner av 18. desember 1979 (KDK)

2.3 Norsk rett

Den mest sentrale rettskilden i norsk rett er utlendingsloven (utl).⁵⁷ Den regulerer hvem som har rett til ”adgang til riket og deres opphold her”, jfr. utl. § 2. Reglene om asyl er hjemlet i utl. § 28 for de som trenger beskyttelse og § 38 om opphold på grunn av sterke menneskelige hensyn eller særlig tilknytning til riket. Kravene for å få innvilget asyl vil ikke bli videre behandlet. Loven består av rammebestemmelser, og for å forstå innholdet i utlendingsloven er utlendingsforskriften (uf) fundamental.⁵⁸ Utlendingsfeltet er et politisk rettsområde, og ved at mye er regulert i forskriften kan myndighetene lettere gjennomføre endringer.

Menneskerettsloven (mrl.) er relevant da dens formål er å ”styrke menneskerettighetenes stilling i norsk rett” jfr. mrl. § 1.⁵⁹ Etter mrl. § 2 (4) gjelder barnekonvensjonen som norsk lov. Barnevernloven gjelder for alle som oppholder seg i riket, jfr. § 2-1. Den gjelder dermed også for asylbarna. Tiltak som er omhandlet i loven ”kan treffes overfor barn under 18 år”, jfr. § 1-3. Lovens formål er å sikre at ”barn og unge som lever under forhold som kan skade deres helse og utvikling, får nødvendig hjelp og omsorg til rett tid” og ”å bidra til at barn og unge får trygge oppvekstvilkår” jfr. § 1-1. Regler i barneloven vil også være aktuell for oppgavens problemstilling.

2.4 Metode og videre fremstilling

2.4.1 Metode

I Norge følger vi det dualistiske system. Det vil si at folkeretten og norsk rett er to separate rettssystem. Norske domstoler skal anvende norsk rett og ved konflikt med folkeretten må folkeretten vike. Dette løses ved at folkeretten enten inkorporeres, som betyr at den henvises til i loven, eller transformeres, som betyr å gjengi.

Som tidligere nevnt har Norge inkorporert barnekonvensjonen.⁶⁰ Bestemmelsene i BK ”skal ved motstrid gå foran bestemmelser i annen lovgivning”, jfr. mrl. § 3. Barnekonvensjonen har stor betydning i norsk rett og står i samme stilling som alle andre lover som er vedtatt av Stortinget.⁶¹ ”Inkorporasjon av barnekonvensjonen er den innarbeidingsmetode som gir den ster-

⁵⁷”Lov om utlendingers adgang til riket og deres opphold her” av 15. mai 2008 nr. 35

⁵⁸ FOR-2009-10-15-1286

⁵⁹ ”Lov om styrking av menneskerettighetenes stilling i norsk rett” av 21. mai 1999 nr. 30

⁶⁰ Se punkt 2.2.1.3

⁶¹ Eckhoff (2001) s. 310

keste signaleffekt både nasjonalt og internasjonalt. Ved å inkorporere barnekonvensjonen viser norske myndigheter tydelig at Norge tar konvensjonen alvorlig, og at vi formelt sett oppfyller konvensjonens krav (...).⁶²

Presumsjonsprinsippet er lagt til grunn i norsk rett, og prinsippet innebærer at norsk rett skal tolkes slik at den er i samsvar med konvensjonene. Det er en viktig modifikasjon i prinsippet om norsk retts forrang. Hvor langt prinsippet fører, er usikkert. Presumsjonsprinsippet kan få anvendelse hvor det ikke er en norsk regel som passer i saken som er til pådømmelse, eller når den aktuelle norske regelen kan tolkes på flere forskjellige måter.⁶³ Høyesterett har ”i stor grad nøydt seg med å konstatere at norsk intern rett er i samsvar med barnekonvensjonen.”⁶⁴ Domstolen kan bruke folkeretten til å fylle tomrom i norsk rett og kan bruke folkeretten til å støtte resultatet som de er kommet frem til.⁶⁵

Utlendingsloven § 3 hjemler at loven skal ”anvendes i samsvar med internasjonale regler som Norge er bundet av når disse har til formål å styrke individets stilling”. Her siktes det til alle folkerettslige regler. Forarbeidene sier at man skal ”anvende det tolkningsalternativ som gjør at folkerettsbrudd unngås”. Internasjonale regler skal benyttes til ”tolkning og utfylling av loven, til erstatning for eller med gjennomslagskraft overfor lovbestemmelser som eventuelt går i motsatt retning.”⁶⁶

Selv om folkeretten og norsk rett er to selvstendige rettssystemer, vil folkeretten ha en rettslig innflytelse på norsk rett. Noen steder er menneskerettighetene gitt til forrang i forhold til norsk rett. Dette fører til at det dualistiske prinsippet modifiseres.⁶⁷

2.4.2 Videre fremstilling

I kapittel 3 vil jeg gå nærmere inn på barn og væpnet konflikt. Her redegjøres det for omfanget og bakgrunnen til at barn blir rekruttert. Forbudet vil bli kort fastslått, samt informasjon om hvilke land EMA oftest flykter fra. Det vil også bli en gjennomgang av ofre for menneskehandel og jentesoldaters særstilling. Kapittel 4 omhandler identifiseringsprosessen i Norge. Temaer som om Norge har en tilstrekkelig identifiseringsmekanisme når det gjelder spesielt sårbare barn og om Norge kartlegger om noen av barna kan ha deltatt i væpnet konflikt, vil bli

⁶² Ot.prp.nr.45 (2002-2003) s. 25

⁶³ Ruud (2011) s. 63

⁶⁴ Ot.prp.nr.3 (1989-1999) s. 100.

⁶⁵ Ruud (2011) s. 56

⁶⁶ Ot.prp.nr.75 (2006-2007) s. 401

⁶⁷ Ruud (2011) s. 65

drøftet. Barnesoldatenes rettigheter etter BK vil bli gjennomgått i kapittel 5. Til slutt vil det i kapittel 6 bli sammenfatninger og vurderinger.

3 Barn og væpnet konflikt

3.1 Innledning

Barn som er offer for krig og flukt er spesielt utsatt for menneskerettighetsbrudd. Barna kan bli ofre for menneskehandel, utnyttet seksuelt og utsettes for vold og tortur. Livssituasjonen til de som lever i krigsrammede områder gjør at de er spesielt utsatt for bli rekruttert som barnesoldater. Enkelte barn ser rekruttering til væpnede grupper som en form for beskyttelse.⁶⁸ Barna kan oppleve å se andre personer blir utsatt for vold, overgrep og tortur. Dette setter dype spor hos barna. De kan også bli fratatt sine omsorgspersoner ved at disse blir drept eller kidnappet.⁶⁹ Barn er en sårbar gruppe, og de kan ikke ta vare på seg selv uten omsorgspersoner eller hevde sine rettigheter.

3.2 Omfang og bakgrunn

Tall fra FN anslår at det i dag eksisterer rundt 300 000 barn som er involvert i væpnede styrker.⁷⁰ Det er ikke mulig å finne et nøyaktig anslag på antall barnesoldater. Gruppen er vanskelig å føre statistikk over og underrapportering er utbredt. UNICEF har den siste tiden bidratt til frigjøring av mange barnesoldater, men samtidig er det en økning i rekrutteringen. Siden mai i år har de gjennom forhandlinger med Den sentralafrikanske republikk (SAR) løslatt 645 barnesoldater. UNICEF anslår at det er opp mot 10.000 barnesoldater i landet.⁷¹ Sør-Sudan og den sentralafrikanske republikk anses å være de som rekrutterer flest barn. Det er forverring av voldspiralen i Sør-Sudan. Flere barn blir drept, voldtatt, kidnappet og rekruttering av barnesoldater øker. Dette sett bort i fra at UNICEF og deres samarbeidspartnere har klart å forhandle med South Sudan Democratic Army, Cobra Faction, om løslatelse av 3000 barnesoldater.⁷²

”Barn er billige i drift, enkle å forme og veldig lojale. Det er nok de viktigste grunnene til at barn rekrutteres til krigføring”. (Generalsekretær i UNICEF Norge, Bernt Apeland)⁷³

⁶⁸ Eide (2012) s. 82

⁶⁹ Ibid s. 82

⁷⁰ Unric (2013)

⁷¹ UNICEF/Ryeng (2015)

⁷² UNICEF/Brekke (2015)

⁷³ Aftenposten (2014)

Det er flere grunner til at det nå antas å være en økt rekruttering av barnesoldater. Det pekes blant annet på at det er en intensifisering av borgerkriger og væpnede konflikter i verden, som også fører til at det oppstår flere opprørsgrupper.⁷⁴ Den selverklærte islamske staten IS begynner å få stadig fotfeste som ekstremistgruppe. IS rekrutterer barnesoldater for spionering, bemanning av veisperringer og til å frakte ammunisjon.⁷⁵ Boko Haram er en annen gruppe som holder til i Nigeria. Fattigdom fører til at foreldre sender sine barn ut for å tigge etter mat. Boko Haram går systematisk etter disse barna når de rekrutterer.⁷⁶ Barn som rekrutteres er ofte i en vanskelig livssituasjon. Mange er fattig, husløs og alene. Barna er enkle å lokke, utnytte og kommandere, noe krigsherrene vet godt å dra nytte av.⁷⁷ Den stadige utviklingen av våpen har ført til at de er blitt mindre og lettere, og det er da enklere å bruke barnesoldater.⁷⁸

Det er ikke alle barn som tvangsrekrutteres, det forekommer at de melder seg frivillig. Bakgrunnen kan være religion, belønning som de kan gi til familien sin og noen anser det som det beste alternativet de har. Videre er barn er ofte overrepresentert i befolkningen, noe som gjør at de er lett tilgjengelig og lett å erstatte.⁷⁹ Det anses som mer effektivt og enklere å rekruttere barn enn voksne. Som nevnt tidligere er barnesoldatene lojale og enkle å forme. Barn er ikke ferdigutviklet moralsk sett og kan ha færre motforestillinger.⁸⁰ De kan derfor være mer uberegnelig enn voksne soldater.⁸¹ I soldatgrupper er disiplin elementært. I Uganda kidnapper Lord's Resistance Army (LRA) barn fra landsbyer. Noen barn blir tvunget til å drepe naboer eller egen familie som en slags "innvielse" til soldatgruppen. Dette for å skape frykt hos barna slik at de lærer å respektere lederne. De vet at om de ikke adlyder, kan de ende opp med å lide samme skjebne selv.⁸² Det foregår en indoktrinering og barna blir ofte nært knyttet til soldatgruppen.⁸³ Her får de mat og de føler tilhørighet. Barn som har tilbragt lang tid i en soldatgruppe, kan ende opp med å selv bli leder av gruppen. Mange barnesoldater har rusrelaterte problemer. Det er utbredt i leirene og mange barn er avhengig av narkotika og alkohol. Soldatene sørger for å gjøre barna avhengig av flere grunner. En grunn kan være at barna velger å bli hos gruppen fordi de får gratis narkotika. At barna er påvirket av rus, gjør også at de kan kontrolleres og man kan få dem til å gjennomføre grusomme handlinger.⁸⁴

⁷⁴ Aftenposten (2015)

⁷⁵ NRK (2014)

⁷⁶ Los Angeles Times (2014)

⁷⁷ Aftenposten (2014)

⁷⁸ Unric (2013)

⁷⁹ Aftenposten (2014)

⁸⁰ Brækken (2010) s. 1

⁸¹ Forsvarsdepartementet (2007)

⁸² Aftenposten (2011)

⁸³ Aftenposten/Andreassen (2015)

⁸⁴ Røde kors (2010)

Påkjenningene til barnesoldater kan være både fysiske og psykiske. Det er avgjørende at de får rehabilitering og reintegreres i samfunnet. Selv om problematikken rundt barnesoldater har fått et større fokus de siste årene og flere barn blir frigjort fra gruppene, anses det fremdeles for å være et globalt problem.

3.3 Forbudet mot bruk av barnesoldater

Forbudet mot bruk av barnesoldater er hjemlet flere steder. Av hensyn til avgrensningen grunnet krav til størrelse på oppgaven, vil det ikke bli en utfyllende drøfting.

Barnekonvensjonen artikkel 38 omhandler et forbud:

1. ”Partene forplikter seg til å respektere og sikre respekten for de bestemmelser i internasjonal humanitærrett som gjelder for dem i væpnede konflikter og som berører barnet.
2. Partene skal treffe alle gjennomførbare tiltak for å sikre at personer under 15 år ikke deltar direkte i fiendtligheter.
3. Partene skal avstå fra å rekruttere personer som ikke har fylt 15 år til sine væpnede styrker. Ved rekruttering blant de personer som er fylt 15, men ikke 18 år, skal partene bestrebe seg på først å velge ut de eldste.
4. I samsvar med sine forpliktelser i henhold til internasjonal humanitærrett til å beskytte sivilbefolkningen under væpnede konflikter, skal partene treffe alle gjennomførbare tiltak for å sikre beskyttelse av og omsorg for barn som berøres av en væpnet konflikt.”

FNs generalforsamling vedtok 25. mai i 2000 en valgfri protokoll til BK om barn i væpnet konflikt. Tilleggsprotoll til barnekonvensjonen om barn i væpnet konflikt sier at partene ”skal treffe alle gjennomførbare tiltak” for å sikre at personer under 18 år, som deltar i deres væpnede styrker, ikke deltar direkte i fiendtligheter. De skal også sikre at personer under 18 år ikke tvangsrekrutteres til de væpnede gruppene, jfr. artikkel 1 og 2.

Tilleggsprotokoll 1 til Genèvekonvensjonene av 1977 hjemler i artikkel 77 beskyttelse av barn. Partene ”skal treffe ethvert mulig tiltak for å hindre at barn som ikke har fylt 15 år, deltar direkte i fiendtligheter, og særlig skal de avstå fra å rekruttere slike barn til væpnede styrker”, jfr. artikkel 77(2). Hvis barn under 15 år i ekstraordinære tilfeller deltar og blir tatt av motparten, skal de fortsatt nyte godt av særbeskyttelse, enten de er krigsfanger eller ikke, jfr. artikkel 77(3).

Cape Town prinsippene er utarbeidet av UNICEF og barnekonvensjonens arbeidsgruppe i Cape Town 1997.⁸⁵ Prinsippene er et resultat av en konferanse der det ble diskutert hva som må gjøres for å stoppe rekrutteringen. På konferansen var det hovedsakelig rekrutteringen i Afrika som ble diskutert, men de har fått betydning også utenfor Afrika, og de ledet frem til barnekonvensjonens tilleggsprotokoll om barn og væpnede konflikter.⁸⁶

ILO konvensjon nr. 182 om forbud mot og umiddelbare tiltak for å avskaffe de verste former for barnearbeid forbyr bruk av barnesoldater.⁸⁷ Etter artikkel 3(1) omfatter ”tvungen eller obligatorisk rekruttering av barn for bruk i væpnet konflikt” en av de verste former for barnearbeid. Barn omfatter i denne konvensjonen alle barn under 18 år, jfr. artikkel 2.

3.4 Landinformasjon

3.4.1 Landinfo

I medhold av en stortingsmelding ble Landinfo opprettet 1. januar 2005.⁸⁸ Den er underlagt UDI og er en del av utlendingsforvaltningen. Arbeidet deres er å samle inn og vurdere Landinformasjon som brukes i norsk utlendingsforvaltning. De ansatte i Landinfo tar ikke del i selve arbeidet med asylsøknadene eller returarbeidet.⁸⁹

Det er behov for at barns sikkerhetsbehov belyses. FNs generalsekretær rapporterer årlig om forholdene til barn i væpnet konflikt. Det er særlig seks kategorier som har alvorlige brudd, derav rekruttering til væpnede styrker, drap, seksualisert vold og kidnapping. Barna får heller ikke gå på skole, eller tilstrekkelig tilbud om helsefasiliteter eller tilgang til humanitær støtte.⁹⁰

3.4.2 Hvilke land kommer barna fra

Ved å se på hvilket land barnet kommer fra, kan det gi en indikasjon på om de kan ha deltatt som barnesoldat. Det kommer flest barn fra Afghanistan, Eritrea, Somalia og Syria til Norge.⁹¹ En rapport fra 2015 fra FNs spesialutsending for barn og væpnet konflikt viser til at både Afghanistan, Syria og Somalia er på listen over land hvor det forekommer grove brudd mot

⁸⁵ Cape town Principles and Practices on the Recruitment of Children into the Armed Forces and on Demobilization and social reintegration of child soldiers in Africa, 30. april 1997

⁸⁶ Gillesen (2007) s. 34

⁸⁷ ILO konvensjon nr 182 av 17. juni 1999

⁸⁸ St.meld.nr.21 (2003-2004)

⁸⁹ Landinfo (2014)

⁹⁰ Landinfo Afghanistan (2014)

⁹¹ UDI EMA (2015)

barn som er påvirket av væpnet konflikt.⁹² Alle fire landene har ratifisert både barnekonvensjonen og tilleggsprotokollen om barn i væpnet konflikt.

3.4.2.1 *Afghanistan*

Krigen i Afghanistan har ført til at landet er rammet av fattigdom. Det bidrar til at barn verver seg i opprørs- og væpnede grupper. Rekruttering av barn er ikke bare et problem i opprørsgruppene, de lokale politistyrkene bruker også barn. Mangel på fødselsattester er blant annet et forhold som gjør det vanskelig å kontrollere alderen på barna som verver seg.⁹³ Barnekomiteen har kritisert landet for manglende fødselsattester.⁹⁴ FN har dokumentert at det var 68 barn som hadde blitt rekruttert, der av 65 gutter og 3 jenter. Politistyrkene bekreftet bruk av 22 gutter og det var 20 barn for Taliban og andre væpnede grupper. Det fremkommer etter samtaler med barna at de opplever mishandling og tortur.⁹⁵ Barnesoldatene blir brukt som selvmordsbombere, de bemanner veisperringer og fungerer som budbringere. Barn regnes ofte som voksne før de fyller 18 år i den afghanske kulturen, og om de er egnet for rekruttering er ikke basert på alder, men heller andre forhold.⁹⁶ Barnekomiteen har uttrykt bekymring for at det verves barn under 18 år til det afghanske politiet.⁹⁷

3.4.2.2 *Somalia*

Somalia rekrutterer barn helt ned i tiårs alderen. Barna har ingen steder å skjule seg, de blir kidnappet fra skolen, lekeplasser og hjemmene sine.⁹⁸ FN rapporterte rekruttering og bruk av 819 barnesoldater, hvor 779 var gutter og 40 jenter. Al-Shabaab rekrutterte 437 barn, nasjonale styrker 197 og de resterende fordelt på andre væpnede grupper. Al-Shabaab driver kampanjer for rekruttering på skoler og i moskeer.⁹⁹ Landinfo har publisert et skriv om rekrutteringen til al-Shabaab der det fremkommer at den klart viktigste målgruppen har vært barn i alderen 12-16 år. Det er mange unge som er uten jobb og de slutter seg til al-Shabaab fordi de får betalt. Noen foreldre sender barna sine til gruppen av samme grunn. Andre unge lokkes og oppfordres til å gjøre sin plikt som rettroende muslimer.¹⁰⁰ Guttene blir som oftest sendt til frontlinjen, mens jentene blir brukt som koner for soldatene og de blir seksuelt misbrukt.¹⁰¹ Jentene utfører også etterretningsarbeid og blir brukt som selvmordsbombere. Tvangsrekruttering fo-

⁹² A/69/926 –S/2015/409 avsnitt 5

⁹³ UNICEF/Mirzaei (2015)

⁹⁴ CRC/C/AFG/CO/1 avsnitt 33-34

⁹⁵ General Assembly Security Council (2015) avsnitt 27 og 29

⁹⁶ Landinfo Afghanistan (2014) s. 18-21

⁹⁷ CRC/C/AFG/CO/1, avsnitt 64

⁹⁸ Human Rights Watch (2012)

⁹⁹ General Assembly Security Council (2015) avsnitt 147

¹⁰⁰ Landinfo Somalia (2015) s. 3-4

¹⁰¹ Human Rights Watch (2012)

rekommer, men mange melder seg også frivillig eller blir tunget eller presset av familie. Rekrutteringsmønsteret har endret seg, da bevegelsen i større grad har behov for informanter, selvmordsbombere og personer til å gjennomføre aksjoner, fremfor soldater.¹⁰²

3.4.2.3 Syria

Det er en pågående krig i Syria. Verden har ikke sett en så stor flyktningstrøm siden andre verdenskrig. FN rapporterte at det var 271 gutter og 7 jenter som har blitt rekruttert, selv om tallet trolig er mye høyere.¹⁰³ Det kommer frem av en rapport fra FN at 150 gutter ble kidnappet av IS på vei hjem fra skolen. De ble sluppet fri noen måneder senere og hadde da blitt psykisk misbrukt, indoktrinert og fått sett ”innsiden” av den voldelige ekstremistgruppen.¹⁰⁴ Det fastslås også i en respons fra landinfo at rekruttering av barn er et problem.¹⁰⁵ I responsen fremkommer det at de fleste verver seg frivillig. Det er imidlertid et press fra familie og nærmiljø om at man burde delta i krigen. Fattigdom fører også til at folk slutter seg til væpnede grupper. Det samme gjelder barn som er alene og ikke har noen omsorgspersoner. Barna deltar aktiv i krigen som soldater, de smugler våpen, er budbringere og spioner.¹⁰⁶

3.4.2.4 Eritrea

Det fremkommer av en rapport laget av Child Soldiers International at Eritrea kan knyttes til barnesoldatene som al-Shabaab bruker i Somalia. Regjeringen bekrefter at de har et samarbeid med Somalia sine væpnede grupper, men at det kun er av humanitært og politisk art.¹⁰⁷ Det er ikke noen informasjon på Children and Armed Conflict sine sider, der de har laget en oversikt over land hvor barn er påvirket av krig etter de årlige rapportene de gjennomfører.¹⁰⁸ Landinfo har heller ikke noe informasjon om hvorvidt det foregår en rekruttering av barnesoldater i Eritrea. Barnekomiteen har uttrykt stor bekymring for at barn under 18 år blir rekruttert og må verve seg for militærtrening. De oppfordrer også staten til å løslate barna som er under 18 år med umiddelbar virkning.¹⁰⁹

3.5 Ofre for menneskehandel

Regjeringens handlingsplan mot menneskehandel (2011-2014) inneholder tiltak for barn som er ofre for menneskehandel. Tiltak nr. 24 påpeker at ”det skal sikres bedre samordning og

¹⁰² Landinfo Somalia (2015) s. 4

¹⁰³ Children and armed conflict (2015)

¹⁰⁴ General Assembly Security Council (2015) avsnitt 7

¹⁰⁵ Landinfo Syria (2014)

¹⁰⁶ Ibid s. 2

¹⁰⁷ Child Soldiers International (2012) s. 42

¹⁰⁸ Children and armed conflict

¹⁰⁹ CRC/C/ERI/CO/4 avsnitt 63-64

klarere ansvarslinjer i oppfølging”. Personer som er utsatt eller som antas å ha vært utsatt for menneskehandel, kan søke om en refleksjonsperiode. De skal da ha et spesielt tilpasset tilbud om beskyttelse og behandling. Dette er hjemlet utlendingsforskriften (Uf) § 8-3.

Hva som regnes som menneskehandel er definert i ”FNs protokoll for å forebygge, bekjempe og straffe handel med mennesker, særlig kvinner og barn” av 2000 artikkel 3 som ”rekruttering, transport, overføring, husing eller mottak av personer, ved hjelp av trusler om bruk av vold eller bruk av vold eller andre former for tvang, av bortføring, av bedrageri, av forledelse, av misbruk av myndighet eller av sårbar stilling eller av å gi eller å motta betaling eller fordele for å oppnå samtykke fra en person som har kontroll over en annen person, med sikte på utnytting. Utnytting skal som et minimum omfatte utnytting av andres prostitusjon eller andre former for seksuell utnytting, tvangsarbeid eller tvangstjenester, slaveri eller slaveriliknende praksis, trelldom eller fjerning av organer”. FNs barnekonvensjon har også en egen tilleggsprotokoll om menneskehandel og den definerer i art. 2 a) salg av barn som ”enhver handling eller transaksjon der et barn overføres fra en person eller gruppe personer til en annen mot betaling eller enhver annen motytelse.”¹¹⁰

Menneskehandel regnes i dag som det ”moderne slaveri”. Barn som kommer fra områder med krig er i en sårbar stilling og kan ha vært ofre for menneskehandel. Man kan nok anta at det foregår menneskehandel innad i mange av opprørsgruppene, derav salg av jenter som blir seksuelt misbrukt.¹¹¹ Det forekommer også at foreldrene selger sine egne barn til militser. Mange håper på å gi dem en bedre fremtid.¹¹² Barn som lever på gaten blir ofte lurt til å tro at de skal få en jobb, men blir heller et offer for menneskehandelen. Barna som kommer til Norge har kanskje gjeld etter å ha betalt bakmenn for reisen. De risikerer å bli tvunget inn i et kriminelt miljø eller i prostitusjon etter ankomst. Kjøp og salg av barn fratar barnas rett til å vokse opp i trygge omgivelser.¹¹³ Mange av barna vil nok ikke selv vite at de har vært utsatt for menneskehandel og det er derfor viktig at helsepersonell og andre ansatte som er i kontakt med barnet har fokus på problemstillingen.

Barn forsvinner fra mottak hvert år. Redd Barna har uttalt at de ikke er i tvil om at det i ”noen av tilfellene dreier seg om menneskehandel, spesielt i forbindelse med de som er utsatt for organisert kriminalitet, som rus og vinningskriminalitet”.¹¹⁴ Fra 2008-2012 har 237 barn for-

¹¹⁰ Se punkt 3.6

¹¹¹ The Guardian (2015)

¹¹² Dagbladet (2013)

¹¹³ UNICEF/menneskehandel

¹¹⁴ Redd barna (2013)

svunnet fra mottak.¹¹⁵ Barn som har vært eller kan ha vært utsatt for menneskehandel bør ikke bo i ordinære mottak og er videre den lokale barnevernstjenesten sitt ansvar.¹¹⁶ Justis- og beredskapsdepartementet har et forskningsprosjekt på gang om enslige mindreårige som forsvinner fra mottak.¹¹⁷

3.6 Tilleggsprotokoll om salg av barn, barneprostitusjon og barnepornografi

Jentesoldatene blir i større grad enn guttene utnyttet seksuelt av soldatgruppen. Det forekommer også at guttene blir misbrukt og de er også beskyttet av protokollen. Det antas at seksuell tortur er mer skambelagt for gutter enn for jenter.¹¹⁸ Spørsmålet blir om partene bryter tilleggsprotokollen om barneprostitusjon. Etter artikkel 1 skal partene ”forby salg, barneprostitusjon og barnepornografi slik det er fastslått i denne protokoll”. Hva som regnes som ”barneprostitusjon” fremkommer i artikkel 2 b) ”bruk av et barn i seksuelle aktiviteter mot betaling eller annen form for motytelse”. Man kan stille spørsmål ved om soldatene mottar en motytelse. Det vil nok variere fra tilfelle til tilfelle, men man kan anse at de mottar mat og husly som en slags motytelse. Det er usikkert om dette er dekkende nok for vederlagsspørsmålet.¹¹⁹ Seksuell utnyttelse av barn er uansett forbudt i forhold til BK og nasjonal lovgivning.¹²⁰

3.7 Jentesoldater

3.7.1 Særstilling

Jentene blir som regel brukt som kokker, spioner, giftet bort til soldater og brukt som sexslaver. Det har ført til at de i av enkelte ikke anses som ”reelle” barnesoldater, fordi de ofte ikke deltar direkte i den væpnede konflikten.¹²¹ Dette samsvarer imidlertid ikke med definisjonen av barnesoldater.¹²² Jentesoldater anses å være i en særstilling. Barnekomiteen har uttalt at ”det skal særlig gis støtte til og legges til rette for reintegrering av jenter som har vært knyttet til det militære, enten det har vært som stridende eller i annen egenskap”.¹²³ Jentene blir voldtatt av store grupper og kan dermed smittes med HIV. Det er et anslag på ca. 35 millioner mennesker som lever med HIV, av disse er over 2 millioner i alderen 10 til 19 år, og 56 % av

¹¹⁵ Espeland (2013) s. 9

¹¹⁶ RS Q-06/2010 s. 6

¹¹⁷ FOU - Enslige mindreårige asylsøkere som forsvinner fra asylmottak og omsorgssentre. Sluttrapport skal leveres 01.12.2015

¹¹⁸ Brunvatne (2006) s. 131

¹¹⁹ Gillesen (2007) s. 37

¹²⁰ Barnekonvensjonen artikkel 34 og 35. ”Lov om straff” av 20. mai 2005 nr. 28 kapittel 26

¹²¹ Studvest (2015)

¹²² Se punkt 1.2.1 for definisjon

¹²³ CRC/CG/2005/6 para. 56

dem jenter.¹²⁴ Det er en langsiktig og krevende prosess å avdekke at barnet er blitt utsatt for seksuelle overgrep. Noen sliter med angsttilstander, konsentrasjonsproblemer, selvmordstanker og depresjon.¹²⁵ Det er svært ødeleggende for selvrespekten og oppleves som ydmykende, og det er derfor mange som tier om overgrepene. Kvinner har dobbel så stor sannsynlighet for å utvikle posttraumatisk stresslidelse (PTSD) enn menn, og ofte blir følgene kroniske.¹²⁶ PTSD beskrives som en ”alvorlig angstlidelse som kan ramme mennesker som har vært involvert i en hendelse som oppfattes som livstruende eller svært traumatisk. Du kan også få PTSD om du har vært vitne til en traumatisk hendelse eller om du var involvert på annen måte”.¹²⁷ Overgrepene forekommer i en periode i livet der barna skal utvikle seg, skape relasjoner, oppbygge seg selvrespekt og identitet.¹²⁸ En del av barna kan i tillegg ha opplevd kjønnslemlestelse og noen kan trenge hjelp av helsesektoren til behandling. Det anses å være en stor påkjenning for barna og en svært traumatisk og smertefull opplevelse. Det er forbudt i de fleste land på grunn av de store følgene det kan få for jentene.¹²⁹ Helseproblemene varierer avhengig av inngrepets omfang og art.¹³⁰ Det er vanlig at jentebarn fra Somalia og Eritrea blir kjønnslemlestet.¹³¹

3.7.2 FNs Kvinnekonvensjon

FNs kvinnekonvensjon (KDK) beskytter alle kvinner, uansett alder. Konvensjonen har stor oppslutning, 185 stater har ratifisert den. Formålet er å gi kvinner et samlet, effektivt og proaktivt kjønnsdiskrimineringvern som omfatter alle former for diskriminering. Den gjelder for kvinner som individer og som gruppe.¹³² KDK har ikke noen konkret artikkel som hjemler barnesoldater, men hvis konvensjonen sees i sammenheng med barnekonvensjonen, vil jentene samlet sett få et sterkere vern. Etter art. 6 skal konvensjonspartene “treffe alle tjenlige tiltak, herunder tiltak i lovs form, for å gjøre ende på enhver form for handel med kvinner og utnyttelse av kvinneprostituasjon”. Artikkel 16 setter et forbud mot tvangsekteskap.

¹²⁴ UNICEF/statistics (2015)

¹²⁵ NKVTS (2007)

¹²⁶ Varvin (2008) s. 181.

¹²⁷ Helsebiblioteket (2015)

¹²⁸ Varvin (2008) s. 181

¹²⁹ VG (2013)

¹³⁰ Helse- og omsorgsdepartementet (2013) s. 24

¹³¹ VG (2013)

¹³² Hellum (2008) s. 59-60

4 Identifiseringsprosessen

4.1 Innledning

Det er en økende internasjonal bevissthet rundt de helsemessige forholdene hos asylsøkeren. Praksis går i retning av å gi psykisk helse større betydning i prosedyren og i behandlingen av asylsakene. Det er utarbeidet retningslinjer av FN om å identifisere og dokumentere torturskader, som har ført til at det er økt oppmerksomhet om behovet for å identifisere torturofre og andre sårbare grupper.¹³³ Tidligere barnesoldater er en sårbar gruppe. De er traumatisert fordi de har deltatt i krig, men også på grunn flukten de har vært igjennom.

4.2 Bakgrunn for identifisering

Barnekomiteens generell kommentar nr. 6 angir at tiltak for å identifisere barna skal prioriteres så snart de ankommer landet. Det omfatter et intervju for å avdekke identiteten og som en fortsettelse av registreringsprosessen må det innhentes informasjon for å avdekke om det er behov for spesielle tiltak overfor barnet. Dette kan for eksempel være ”en vurdering av om barnet er spesielt sårbart i noen henseende, for eksempel om det har behov for beskyttelse helsemessig, fysisk, materielt eller på andre måter, herunder som resultat av vold i hjemmet, menneskehandel eller traumatiske opplevelser”.¹³⁴ Etter barnekomiteens generelle kommentar nr. 6 uttales det, under punkt om tidligere barnesoldater, at ”identifisering og demobilisering av slike barn skal prioriteres i enhver identifiserings- og atskillellesoperasjon”.¹³⁵ EUs mottaksdirektiv artikkel 17 nevner barn og EMA som eksempler på sårbare personer.¹³⁶ Det gjelder også personer som har vært utsatt for tortur, voldtekt eller andre typer for psykologisk, fysisk eller seksuell vold. Selv om man faller inn under disse gruppene betyr ikke det at man automatisk har spesielle behov. NOU 2011:10 slår fast at en gruppe er sårbar når ”det er grunn til å anta at alle eller noen i gruppen har spesielle behov som krever oppfølging eller tilrettelegging”.¹³⁷ Man må identifisere personene som tilhører denne gruppen, slik at de får behandling. Det vil være krevende å fastslå om en person har spesielle behov eller ikke.

UDI fastslår at:

*”Spesielt sårbare barn identifiseres både av UDI og mottaksansatte, men dette gjøres ikke systematisk i dag. UDI jobber med å få etablert en systematisk identifiseringsmekanisme, men det er mange aktører involvert og det vil derfor tar tid.”*¹³⁸

¹³³ NOAS (2010)

¹³⁴ CRC/GC/2005/6 avsnitt 31-32

¹³⁵ Ibid avsnitt 56

¹³⁶ COUNCIL DIRECTIVE 2003/9/EC

¹³⁷ NOU 2011:10 s. 211

¹³⁸ UDI (2015)

UNHCR og Redd Barna har etterlyst et tydeligere barneperspektiv og henvisning til barnets beste i flyktningvurderingen. UDI og UNE har foreslått å få en bestemmelse som fastslår at beskyttelsesbehovet skal tolkes i lys av om søkeren er et barn. UDI bemerker: ”dette vil synliggjøre at alder [...] er en viktig og relevant faktor ved fortolkning av alle vilkårene i flyktningkonvensjonen. Når det gjelder barn kan det for eksempel være nødvendig å stille lavere beviskrav enn overfor voksne”.¹³⁹ ”Behovet for et barneperspektiv i flyktningretten er særlig aktuelt i forhold til bevisvurderingen og i forhold til hvilke faresituasjoner som kan gi grunnlag for beskyttelse. Barn har ikke de samme forutsetninger for å underbygge at de har et behov for beskyttelse som voksne, eller å formidle individuelle forhold av betydning. I mange situasjoner er også barn langt med sårbare enn voksne (...)”.¹⁴⁰

I norsk lovgivning skal det etter utl. § 28 tredje ledd tas hensyn til om søkeren er et barn. Bortsett fra denne paragrafen foreligger det ikke noen ”spesiell eller lovbestemt prosedyre i Norge med det formål å identifisere sårbare asylsøkere”.¹⁴¹ NOAS kom i 2014 med anbefalinger til norske myndigheter om å ”lovregulere en identifiseringsprosedyre for å avdekke sårbarhet og spesielle behov hos asylsøkere, etablert som en del av den nåværende helsetjenesten”. De etterlyser også at det ikke er klare retningslinjer for hvordan sårbarhet skal vektlegges i asylsakene.¹⁴² Senter for interkulturell kommunikasjon (SIK) har laget en rapport på oppdrag fra UDI, for å imøtekomme barnekomiteens kritikk av Norges overfladiske identifisering av barn som er påvirket av krig.¹⁴³ I rapporten fremkommer det at for å ”sikre identifisering og respons på psykiske problemer” bør man opprette et ”interkulturelt sensitivt psykologisk støtteapparat” ved transittmottakene i Norge.¹⁴⁴

4.3 Kartlegging

På spørsmål om det føres noen kartlegging av hvor mange barn som kan ha deltatt i væpnede konflikter svarer UDI:

”UDI foretar ingen systematisk kartlegging av om barn har deltatt i krigshandlinger, dvs. vi spør ikke alle barn om de har deltatt i krigshandlinger. Men ved indikasjoner (mistanke eller informasjon) skal saksbehandleren avklare eventuell deltakelse under

¹³⁹ Ot.prp.nr 75 (2006-2007) s. 92

¹⁴⁰ Ibid s. 92 punkt 5.2.5.2

¹⁴¹ Brekke (2010) s. 38

¹⁴² NOAS (2014) s. 7

¹⁴³ CRC/C/NOR/CO/4 avsnitt 50.

¹⁴⁴ SIK (2015) s. 18

asylintervjuet. Grunnen til at vi ikke bare spør alle rett ut, er at spørsmålene i asylintervjuet er åpne slik at barna selv kan fortelle sin historie. I tillegg kan UDI ikke uten videre lage en oversikt over antall barn som opplyser å ha deltatt i krigshandlinger. Disse opplysningene er sensitive og UDI må ha hjemmel for å kunne registrere slike opplysninger særskilt (for statistikkformål)”.¹⁴⁵

På samme spørsmål svarer Statistisk Sentralbyrå at de har ikke informasjon om hvorvidt barn har deltatt i væpnet konflikt.¹⁴⁶

Barnekomiteen laget i 2007 en liste med problemstillinger som et svar på Norges første rapport etter de ratifiserte tilleggsprotokollen om barn i væpnet konflikt. De ba Norge komme med informasjon om hvem av EMA som søkte asyl i årene 2004, 2005 og 2006, som kom fra områder der det er væpnede konflikter.¹⁴⁷ Norge svarte da med at de ikke fører en statistikk over hvilke land og områder der det foregår væpnede konflikter, og sendte en oversikt over hvor mange EMA som kom totalt og hvor mange som bor på mottak.¹⁴⁸ Norge har fått kritikk fra barnekomiteen for den overfladiske vurderingen av hvilke barn som er rammet av væpnet konflikt og den lange saksbehandlingstiden i slike saker. I sine avsluttende merknader til Norges fjerde rapport anbefaler de Norge å ”foreta en grundig vurdering av hvilke asylsøkende barn som har vært offer for væpnet konflikt, og sørge for rehabilitering og sosial reintegrering av disse barna”.¹⁴⁹

Det fremkommer at det ikke føres noen kartlegging av om barn kan ha deltatt i krigshandlinger. Det kan tyde på at det ikke foreligger noe konkret fokus på om barna har deltatt i væpnede konflikter. Man overlater i stor grad ansvaret til barnet, ved at det selv må oppgi denne informasjonen. Det anbefales at det bør søkes å ”avdekke om barnet har vært tilknyttet en væpnet gruppe eller militær enhet, og om de under disse omstendighetene har vært ofre for eller har utført voldshandlinger. På grunn av sine opplevelser kan tidligere barnesoldater bli alvorlig traumatisert og ha behov for spesiell oppmerksomhet og støtte for å kunne rehabiliteres. Disse samtaler må gjennomføres på en meget skånsom måte, siden det å fokusere på disse temaene kan være forbundet med skamfølelser, skyld og tabu for de berørte barna og ungdommene noe som kan forhindre åpenhet om temaene. I likhet med resultatene av utredningen av psykososial helse, bør informasjon om deltakelse i væpnet konflikt tas i betraktning av UDI når de be-

¹⁴⁵ UDI (2015)

¹⁴⁶ SSB (2015)

¹⁴⁷ CRC/C/OPAC/NOR/Q/1 s. 1 punkt 5

¹⁴⁸ CRC/C/OPAC/NOR/Q/1/Add.1 s. 2 spørsmål 5

¹⁴⁹ CRC/C/NOR/CO/4 Avsnitt 50-52.

stemmer hvor barnet skal bo mens de venter på utfallet av sin asylsak, siden spesialiserte helsetjenester kan bli nødvendig”.¹⁵⁰

4.4 Problem

Spørsmålet blir da hvorfor det tilsynelatende er så lite fokus på identifisering av sårbare barn og kartlegging av hvor mange av barna som tidligere kan ha deltatt i væpnede konflikter. Barnekomiteen har fastslått at tidligere barnesoldater skal identifiseres og kritisert Norge for en overfladisk identifisering av barn som er påvirket av væpnet konflikt.¹⁵¹ Norge har ingen lovfestet identifiseringsprosedyre, og dermed er det tilfeller der disse barna ikke blir plukket opp av systemet. Dette kan føre til at de ikke får realisert rettighetene sine. UDI fastslår at spørsmålene i asylintervjuet er åpne sånn at barna kan fortelle sin historie. De legger mye ansvar på barnet ved at det selv må fortelle om det har deltatt i en væpnet konflikt. Barn som er traumatisert blir ofte innesluttet og dissosiert, noe som kan føre til at ikke alle nødvendige opplysninger fremkommer under asylintervjuet. Barnet er i en slags beredskapssituasjon når det ankommer Norge. Det kreves mye tillitt for at barn skal snakke om for eksempel overgrep, og dette er forhold som kan komme frem i etterkant. Det forekommer at det i noen tilfeller ikke er blitt fortalt før etter at søknaden er avvist. UDI har i noen saker stilt spørsmål ved troverdigheten av opplysningene siden de ikke kom frem tidligere i asylprossessen. Det kan da bli brukt mot asylsøkeren at den ikke fortalte dette tidligere.¹⁵²

At Norge ikke kartlegger kan tyde på at det ikke foreligger noe fokus på om barnet har tidligere deltatt i en væpnet konflikt. Hvis dette i så fall er tilfellet, kan det være et problem. Tidligere barnesoldater er ofte svært traumatisert og de er i en spesielt utsatt situasjon. Hvis man ikke identifiserer kan barna utsettes for andre rettighetsbrudd. Barna kan ha særlige omsorgsbehov som de kan risikere å ikke få oppfylt om de ikke blir identifisert. Spørsmålet er også om de får en optimal helsehjelp når man ikke identifiserer den sårbare situasjonen barna er i.

5 Barnas rettigheter

5.1 Innledning

Barna har en del rettigheter mens søknaden er til behandling. De har rettigheter som sikrer dem helse, utdanning, og krav til en betryggende omsorgssituasjon. Det er en belastende periode for dem og dermed viktig å sikre en tilfredsstillende livssituasjon.¹⁵³ Etter barnekonvensjonen artikkel 22 skal partene ”treffe alle egnede tiltak” for at de som søker asyl eller har fått

¹⁵⁰ SIK (2015) s. 19

¹⁵¹ CRC/C/NOR/CO/4 avsnitt 50.

¹⁵² NOAS (2014) s. 10

¹⁵³ Høstmælingen (2012) s. 298

innvilget opphold skal få ”behørig beskyttelse og humanitær hjelp”. Barna kan ha store psykiske påkjenninger etter å ha vært barnesoldater, og dette forsterkes av at de er alene og ikke har noen til å forsørge dem. Flukten de har vært igjennom setter også sine spor. Det foreligger et større behov for oppfølging og tilrettelegging av denne gruppen og de trenger omsorg, rehabilitering og trygge omgivelser.

5.1.1 Statlige organers ansvar

UDI har ansvaret for EMA mellom 15 og 18 år. De har delegert det daglige omsorgsansvaret til mottakene som barna sitter på. UDI stiller krav til hvordan mottakene skal drives og hvordan de som jobber der skal forholde seg til de enslige mindreårige beboerne.¹⁵⁴ Barne-, ungdoms- og familieetaten (Bufetat) har ansvaret for det statlige barne- og familievernet. Det er Bufetat som har ansvaret for de enslige mindreårige asylsøkerne som er under 15 år.

5.2 De fire generelle prinsippene

5.2.1 Ikke-diskriminering

Prinsippet gjelder for all behandling av barn og er fastslått i BK artikkel 2. Det er blant annet forbudt å diskriminere barnet på grunnlag av at det er enslig, asylsøker, flyktning eller innvandrer. Det kan være behov for å differensiere på grunn av ulike behov for beskyttelse.¹⁵⁵ ”Unge som blir diskriminert, er mer utsatt for misbruk, andre typer av vold og utnyttning, og deres helse og utvikling utsettes for større risiko. De har derfor krav på spesiell omsorg og beskyttelse fra alle deler av samfunnet.”¹⁵⁶ Diskrimineringsvern fremkommer også av SP artikkel 2 og ØSK artikkel 2 nr 2.

5.2.2 Barnets beste

Barnets beste skal være et ”veiledende prinsipp for vurderingen av hvilke tiltak som skal iverksettes for å beskytte enslige mindreårige”.¹⁵⁷ Retten er fastslått i BK artikkel 3. Et viktig element i vurderingen om barnets beste er at partene skal vurdere barnets sårbarhetssituasjon. Man må ta hensyn til gradene av sårbarhet og de konkrete omstendighetene.¹⁵⁸ Staten skal sørge for å ivareta barna innenfor deres jurisdiksjon.¹⁵⁹ Det må tas alle nødvendige, bevisste og konkrete tiltak for å sikre at det er en full gjennomføring av denne retten.¹⁶⁰ Barnekomiteen

¹⁵⁴ RS 2012-018V5

¹⁵⁵ CRC/GC/2005/6 avsnitt 18

¹⁵⁶ CRC/GC/2003/4 avsnitt 6

¹⁵⁷ CRC/GC/2005/6 avsnitt 31

¹⁵⁸ CRC/C/GC/14 avsnitt 75-76

¹⁵⁹ Høsmælingen (2012) s. 57

¹⁶⁰ CRC/C/GC/14 avsnitt 13

har kritisert Norge for at barnets beste ikke blir vektlagt nok i saker med enslige mindreårige asylsøkere.¹⁶¹ Komiteen har også uttrykt at ”de som er ansvarlig for å ta hensyn til barnets beste, ikke alltid har god nok opplæring til å kunne foreta en grundig vurdering av hva som er til det beste for barnet i hvert enkelt tilfelle.”¹⁶² I norsk rett er barnets beste fastslått i blant annet bl. § 48, bvl. § 4-1, utl § 38 tredje ledd og grl. § 104. I en utvisningssak fra 2015 av en kenyansk kvinne som hadde fått avslag på søknaden sin blir barnets beste etter grl. § 104 vektlagt.¹⁶³ Datterens interesser talte klart og med stor tyngde, for at moren måtte få bli i Norge. Høyesterett uttaler at ”ved avveiningen mot andre interesser *skal* hensynet til barnets beste ha *stor vekt* - det er ikke bare ett av flere momenter i en helhetsvurdering: Barnets interesser skal danne utgangspunktet, løftes spesielt frem og stå i forgrunnen”.¹⁶⁴ Det kommer frem at man ”valgte å utforme § 104 andre ledd etter mønster av barnekonvensjonen artikkel 3 nr. 1 for å kunne trekke veksler på internasjonal tolkningspraksis”.¹⁶⁵

5.2.3 Rett til liv, overlevelse og optimal utvikling

Det ligger i retten til overlevelse at man gjennomfører forebyggende helsetiltak, og utfører informasjonsarbeid om ernæring, hygiene og miljø.¹⁶⁶ Hensynet til barnets utvikling må legges til grunn i alle saker som gjelder barnet, som for eksempel helse- og omsorgstilbud, skolegang og i generelle vedtak som påvirker barnet.¹⁶⁷ Retten innebærer også beskyttelse mot vold, selvmord og lignende. Barnekonvensjonen gjelder både i freds- og krigstid, staten må derfor treffe særlige tiltak for å beskytte barnas liv i væpnede konflikter. Barnekonvensjonen artikkel 38 hjemler barns særlige rett til beskyttelse i krig og setter et forbud mot rekruttering av barnesoldater.¹⁶⁸ Rett til liv fremkommer også av EMK artikkel 2, SP artikkel 6 og ØSK artikkel 12. Staten skal etter grl. § 104 tredje ledd legge til rette for barns utvikling.

5.2.4 Rett til å bli hørt

Asylbarna er i en særlig utsatt situasjon, det er derfor viktig at deres rett til å gi uttrykk for sine meninger om ”alle aspekter ved innvandrings- og asylprosedyrene, blir realisert fullt ut.” Barn som tidligere har vært involvert i væpnet konflikt kan ha behov for spesiell bistand for å kunne gi uttrykk for hva de trenger.¹⁶⁹ Situasjoner der barn blir hørt og deltar skal være basert på respekt for barna og være inkluderende. Alle skal få mulighet til å bidra, uten diskrimine-

¹⁶¹ CRC/C/15/Add.126 avsnitt 22

¹⁶² Ibid avsnitt 22.

¹⁶³ Rt. 2015 s. 93

¹⁶⁴ Ibid avsnitt 65

¹⁶⁵ Ibid avsnitt 64

¹⁶⁶ Høstmælingen (2012) s. 77

¹⁶⁷ Ibid s. 74

¹⁶⁸ Ibid s. 79

¹⁶⁹ CRC/C/GC/12 avsnitt 123-124

ring. Omgivelsene og arbeidsmetodene skal være barnevennlige. Her må det tas hensyn til det konkrete barnets behov for trygghet, støtte og tilrettelegging.¹⁷⁰ Det at barna skal ”bli hørt” betyr også at noen må forsikre seg om at dette faktisk skjer. Det kan være for eksempel under asylintervjuet, når det kommer til bosetting av barnet og generelt andre beslutninger som gjelder og har betydning for barnet. Det vil ofte være behov for tolk for å gjennomføre rettigheten. Det er en plikt å høre barnets synspunkter og vektlegge disse. Synspunktene skal tillegges ”behørig vekt” i samsvar med deres alder og modenhet. Andre momenter som kan vektlegges er i følge forarbeidene om barnet forstår rekkevidden av spørsmålet, hva som er bakgrunnen for synspunktene og hvor bestemt det er.¹⁷¹ De bør oppmuntres og gis anledning til å medvirke til en analyse av sin situasjon og framtidsutsiktene. Barna må i etterkant få vite hvordan deres syn er blitt tolket og brukt.¹⁷² Barns rett til å bli hørt fremkommer av bvl. § 6-3, bl. § 31 og grl. § 104 i norsk rett.

5.3 Helse

5.3.1 Innledning

Barn som har opplevd krig er en utsatt gruppe som ofte blir oversett.¹⁷³ De har opplevd traumatiske hendelser, og trenger hjelp til å bearbeide dette, og til å komme tilbake til et normalt liv. For at rehabiliteringen og integreringen skal realiseres må man ha en ”helhetlig tilnærming fordi barns utvikling og psykososiale helse er sterkt relatert til og avhengig av sosiale forhold knyttet til familie, jevnaldrende, utdanningsinstitusjoner og samfunnet for øvrig”.¹⁷⁴ Man må redusere risikofaktorer og styrke beskyttelsesfaktorer. Risikofaktorene er de traumatiske hendelsene som barna har opplevd gjennom vold og krig, men også faktorer som vi finner i dagens asylsystem, som lang ventetid, dårlige boforhold, mangel på kompetent og trygt fagpersonell og hindringer for sosial integrering. Beskyttelsesfaktorene går på at de får skolegang, tilbud om aktiviteter, stabile boforhold og et sosialt nettverk med både barn og voksne. Beskyttelsesfaktorene anses å fremme barnas psykososiale helse.¹⁷⁵ Artikkelen 39 hjemler ansvaret statene har for rehabilitering og reintegrering av barn. Helse- og behandlingstilbudet er hjemlet i BK artikkel 24.

¹⁷⁰ Ibid avsnitt 134

¹⁷¹ NOU 1977:35 s. 123-124

¹⁷² Høstmælingen (2012) s. 92

¹⁷³ Brunvatne (2006) s. 237

¹⁷⁴ SIK(2015) s. 15

¹⁷⁵ Ibid s. 15

5.3.2 Helsehjelp

Retten til helse er en fundamental menneskerettighet. Unge menneskers utvikling og helse blir i stor grad påvirket av omgivelsene rundt dem. Et trygt og omsorgsfullt miljø er derfor av betydning. Utdanning, rett til omsorg, fritid og lek er sentrale forutsetninger for å garantere barns rett til helse og utvikling.¹⁷⁶ Barnekonvensjonen artikkel 24 fastslår statens ansvar for å gi barnet den høyst oppnåelige helsestandard og et behandlingstilbud for sykdom og rehabilitering. Barn har rett til et helsetilbud med ”god kvalitet, inkludert forebygging, helsefremming, behandling, rehabilitering og palliativ omsorg”.¹⁷⁷ Staten er forpliktet til å gi EMA det samme helsetilbud som norske barn (jfr. ikke-diskrimineringsprinsippet).¹⁷⁸ Rett til nødvendig helsehjelp er hjemlet i pasient og brukerrettighetsloven (pbrl) § 2-1 a og helse- og omsorgstjenesteloven (hol) § 3-1.¹⁷⁹ Kommunen skal etter hol. § 3-2 nr. 5 tilby sosial, psykososial og medisinsk rehabilitering. Partene må sørge for at barna har en levestandard som er ”tilstrekkelig for deres fysiske, psykiske, åndelige og moralske utvikling”, jfr. art. 27. Artikkel 24 og 27 må sees i sammenheng med art. 6 om retten til liv, overlevelse og optimal utvikling. Barnekomiteen har påpekt at ”utvikling” skal tolkes i vid betydning og omfatte ”barnets fysiske, psykiske, åndelige, moralske, psykologiske og sosiale utvikling”. Siktemålet er å skape en optimal utvikling for alle barn.¹⁸⁰ Overlevelse forutsetter at man har tilstrekkelig og tilgjengelig tilgang til helsetjenester. Barnekomiteen har uttalt i retningslinjene til rapportering, at statene skal rapportere om tiltak de har iverksatt for å sikre at barn får rett til helsetjenester og fasiliteter for behandling og rehabilitering.¹⁸¹

Når man skal sikre helsetilbudet må man ta i betraktning den spesielle sårbarheten til asylbarna.¹⁸² Barnekomiteen har uttalt at ”det er behov for å anerkjenne de spesielle utfordringene vedrørende barns helse for barn som er berørt av humanitære kriser, inkludert de som resulterer i store flyktningstrømmer” og fastslår at alle mulige tiltak bør iverksettes for å sikre at barna har uavbrutt tilgang til helsetjenester. Dette gjelder også fysisk støtte, psykososial omsorg og til å forebygge eller håndtere frykt og traumer.¹⁸³ Det er nødvendig med en systematisk datainnsamling for at partene skal kunne føre tilsyn med barnas helse og utvikling. Data

¹⁷⁶ CRC/GC/2003/4 avsnitt 14

¹⁷⁷ CRC/C/GC/15 avsnitt 25

¹⁷⁸ CRC/GC/2005/6 avsnitt 46

¹⁷⁹ ”Lov om kommunale helse- og omsorgstjenester” av 24 juni 2011 nr. 30 og ”Lov om pasient- og brukerrettigheter” av 2. juli 1999 nr. 63

¹⁸⁰ CRC/GC/2003/5 s. 4

¹⁸¹ CRC/C/58/Rev.2 avsnitt 34 bokstav a-c.

¹⁸² CRC/GC/2005/6 avsnitt 47

¹⁸³ CRC/C/GC/15 avsnitt 40

bør innhentes for å studere utviklingen til ”spesifikke grupper”.¹⁸⁴ Det føres ingen datainn-samling om barna kan ha deltatt i væpnet konflikt og deres utvikling som følge av dette.

Barna må få medvirke til behandlingen. De må få uttrykke sitt syn på ”alle aspekter ved hel-sebestemmelser (...) hvilke tjenester som trengs, hvordan og hvor de er best ivaretatt, barrie-rer for tilgang til eller bruk av tjenester, kvaliteten på tjenestene og holdningene til helseper-sonell...”.¹⁸⁵ Det sikrer igjen hensynet til barnets beste. Kommunikasjon mellom barnet og helsepersonell kan være et problem og bruk av tolk vil være nødvendig. Rett til helse må ses i sammenheng med artikkel 39 om rehabilitering.

5.3.3 Rett til rehabilitering

Artikkel 39: ”Partene skal treffe alle egnede tiltak for å fremme fysisk og psykisk rehabilite-ring og sosial reintegrering av et barn som har vært utsatt for: enhver form for vanskjøtsel, utnyttning eller misbruk; tortur eller enhver annen form for grusom, umenneskelig eller ned-verdigende behandling eller straff; eller væpnede konflikter. Slik rehabilitering og reintegre-ring skal finne sted i et miljø som fremmer barnets helse, selvrespekt og verdighet.”

”Partene” er ofte stater, skal treffe ”alle egnende tiltak”. Dette betyr at det er vide rammer for forpliktelsene. Forpliktelsene gjelder for alle barn under landets jurisdiksjon, så barn som sø-ker asyl er dermed også omfattet av artikkelen. Hva som er egnede tiltak i den konkrete situa-sjon vil naturlig nok variere. De egnede tiltakene som partene skal treffe skal ta hensyn til den ”særlige sårbarheten til enslige mindreårige asylsøkere”.¹⁸⁶ At det ikke er definert hva partene er forpliktet til, har både en positiv side og en negativ side. Den positive siden er at det er en vid skjønnsmargin for statene. Dette kan føre til at flere får hjelp, fordi det ikke er noen tiltak som blir utelukket. Videre kan man se på det konkrete tilfellet og vurdere hva som anses som den beste løsningen for det enkelte barn. På en annen side er det negativt at det ikke er skrevet noe konkret om hva som regnes som ”egnede tiltak”. Statene kan da lettere unngå å oppfylle forpliktelsene og dermed ikke tilby tilstrekkelige tiltak for å hjelpe barna.

Det fremkommer også av Valgfri protokoll til konvensjonen om barns rettigheter om barn i væpnet konflikt artikkel 6 nr. 3 at ”partene skal treffe alle gjennomførbare tiltak for å sikre at personer innenfor deres jurisdiksjon som er rekruttert eller brukt under fiendtligheter” får all ”hensiktsmessig støtte med henblikk på fysisk og psykisk rehabilitering og sosial reintegre-ring”.

¹⁸⁴ CRC/GC/2003/4 avsnitt 13

¹⁸⁵ CRC/C/GC/15 avsnitt 19

¹⁸⁶ CRC/GC/2005/6 avsnitt 68

5.3.4 Innholdet i helsetilbudet og rehabiliteringen

”Vi har fått flere beretninger om at barn med krigstraumer har fått hjelp for disse når de ble oppdaget, fordi skolebussen kjørte utfor eller boligblokken kom i brann, de fikk hjelp når de var en av våre, men ikke når de bare var en av dem”¹⁸⁷

Etter artikkel 24 og 39 har barna rett til behandling og rehabilitering. Det er først på asylintervjuet man kan finne ut hvilke helsetjenester barnet trenger. Det første møtet er av stor betydning fordi det legger grunnlag for resten av prosessen. Ved ankomst på et transittmottak får beboeren en time hos helsesøster, som gjennomfører en kartleggingsundersøkelse. Undersøkelsen innebærer en førstegangs helseundersøkelse med tuberkulosekontroll og man skal avdekke om de har HIV eller andre smittsomme sykdommer.¹⁸⁸ Det foretas som nevnt tidligere ikke noen vurdering av sårbarheten til asylsøkeren.¹⁸⁹ Det anbefales at det benyttes en ”barnevennlig og kulturelt sensitiv intervjuguide” når et barns psykososiale helse forsøkes utredet. Informasjon som fremkommer her er av betydning med hensyn til ”rehabilitering og sosial (re)integreringstiltak og intervensjoner”.¹⁹⁰ Det forventes av helsetjenesten i transittfasen skal avdekke om det foreligger spesielle behov, sykdommer som må behandles umiddelbart, redusert allmenntilstand, psykiske lidelser og lignende. Ved mistanke om tortur eller annen alvorlig traumatisering, innkalles barnet til en samtale med en lege eller sykepleier. Ved tegn til alvorlige posttraumatiske reaksjoner eller skader bør barnet henvises til spesialisthelsetjenesten.¹⁹¹ Helsetjenesten ved transitt må også vurdere om det er noen helsemessige forhold som tilsier spesielle hensyn ved plassering i mottak. Dette gjelder personer som har behov for hyppige kontroller på et sykehus eller som har en psykisk eller fysisk tilstand som gjør at de bør bli overført til forsterket avdeling.¹⁹²

Når asylsøkeren ankommer et ordinært mottak skal den få en time til konsultasjon snarest mulig, og helst innen to uker. Konsultasjonen inneholder en somatisk undersøkelse og en vurdering av barnets psykiske helse. Det bør allerede her stilles spørsmål om traumatiske hendelser, personlige og kulturelle forhold.¹⁹³ Under denne konsultasjonen kan det fremkomme informasjon om at barnet tidligere har vært barnesoldat, men det er i mange tilfeller avhengig av

¹⁸⁷ Raundalen (2005) s. 7

¹⁸⁸ NOAS (2014) s. 8

¹⁸⁹ Punkt 4.2

¹⁹⁰ SIK (2015) s. 18

¹⁹¹ Helsedirektoratet (2010) s. 38

¹⁹² Ibid s. 25

¹⁹³ Ibid s. 27

at barnet selv forteller dette. Det vurderes om det er behov for oppfølging fra barne- og ungdomspsykiatrisk poliklinikk (BUP). Det skal tilrettelegges for bruk av tolk.¹⁹⁴ Dette er viktig for at barnet skal forstå informasjonen og spørsmålene, samt kunne gi sitt samtykke til eventuelle helseundersøkelser og helsehjelp (pbrl. §§ 3-5 og 4-1). Det foretas en individuell kartlegging for å gi et tilrettelagt bo- og omsorgstilbud for barnet.¹⁹⁵ Det fremkommer ikke noe i dette dokumentet som tyder på at det er fokus på om barn kan ha deltatt i væpnet konflikt. Under punkt om fysisk og psykisk helse skal det kartlegges om det er ”spesielle behov som nødvendiggjør særlig tilrettelegging eller oppfølging i det daglige”.¹⁹⁶ En fortid som barnesoldat kan gjøre at barnet har spesielle behov, som krever tilrettelegging og oppfølging utover det som kanskje er vanlig hos andre barn.

Barna som bor i statlige asylmottak skal få tilbud om forebyggende helsetjenester, og da spesielt av psykososiale lidelser.¹⁹⁷ Dette er kommunen sitt ansvar (hol. § 3-1). Barnesoldatene skal gis all den ”støtte de trenger for å komme tilbake til et normalt liv, herunder nødvendig psykososial veiledning”.¹⁹⁸ Målet med den psykososiale veiledningen er at de skal få en normal hverdag igjen. Det anbefales at man skal ”sikre en grundig utredning av psykososial helse hos alle asylsøkende barn innen to måneder etter ankomst”. Utredningen av barnet må oppdateres jevnlig gjennom hele asylperioden.¹⁹⁹ Barnekomiteen har i sin merknad til Norges andre rapport, kritisert Norge for lange ventelister og tilgang til psykiatrisk hjelp for barn.²⁰⁰ Komiteen uttrykket også bekymring over at ikke alle rettighetene i konvensjonen blir gjennomført fullt ut for EMA.²⁰¹ Barnesoldater som har behov for traumebehandling bør sikres rask tilgang til behandling.

Behandlingen skal også være tilpasset det enkeltes barns behov og det skal tas hensyn til hva som er det beste for det konkrete barnet (jfr. artikkel 3). Det fremkommer at det er lettere for barn som har opplevd traumatiske hendelser å kommunisere gjennom konkrete oppgaver. For eksempel bruker regionalt ressurscenter om vold, traumatisk stress og selvmordsforebygging (RVTS) Øst male- og samtalegrupper for barn som har opplevd krig. En helsesøster ved senteret uttrykker at ”kreative metoder virker som beskyttelsesfaktorer for barn og unge som har opplevd store belastninger”. Det er avgjørende for barna at de får hjelp til å forebygge plage-

¹⁹⁴ Lidén (2013) s 186.

¹⁹⁵ RS 2012-018V2 s. 2

¹⁹⁶ Ibid s. 9

¹⁹⁷ RS 2011-025 punkt 6

¹⁹⁸ CRC/GC/2005/6 avsnitt 56

¹⁹⁹ SIK (2015) s. 18

²⁰⁰ CRC/C/15/Add.126 avsnitt 40

²⁰¹ Ibid avsnitt 48

ne, sånn at det ikke fører til at de blir vedvarende.²⁰² Barnekomiteen har uttalt barnas traumatiske opplevelser ”kan formidles gjennom lek eller kunstneriske uttrykk.”²⁰³

Bruk av grupper et viktig redskap i rehabiliteringen av barn som har opplevd krig. Det gir barna et fellesskap, der man kan lytte og bekrefte. Det fører til at de opplever en tilhørighet, et egenverd og likhet. Det er av stor betydning for barna å få bekreftet at reaksjonen deres er normal. Selv om ikke alle barna aktivt deltar i gruppen ved å fortelle sine historier, gir gruppe- ne barna mulighet til å aktivere vennestøtte, uttrykke følelser i en trygg kontekst og lære mest- ringsstrategier.²⁰⁴ Det at barna får bruke kreativitet, ved å for eksempel male eller tegne, gjør at de får en viss avstand til hva de har opplevd. Ved hjelp av ”kreativitet, mestring og felles- skap stimuleres barna til å bevege seg mot belastende opplevelser, men de velger selv hvordan og i hvor sterk grad”. Barna har da kontroll og kan selv være med å styre prosessen.²⁰⁵ Grup- pearbeid med traumatiserte barn gjennomføres for at de skal få møte andre som er i samme situasjon som dem. De får mulighet til å sortere tankene og sammenligner sin situasjon med de andre sin.²⁰⁶ Anses bruk av grupper som et godt tilbud for det konkrete barnet, må barnet få et tilbud om dette og det må tilrettelegges for gjennomføring.

Barn som får omsorg, beskyttelse, fysisk eller psykisk behandling av myndighetene, har rett til en ”periodisk vurdering av den behandlingen og alle andre forhold som har betydning for plasseringen av barnet”, jfr. art 25.

Partene skal som nevnt ”treffe alle egnede tiltak for å fremme fysisk og psykisk rehabilitering og sosial reintegrering” av barn som har deltatt i væpnet konflikt. Et tiltak vil kunne være å kartlegge om barna har deltatt i væpnet konflikt og lage noen retningslinjer for den videre prosessen. Ved å kartlegge dette så tidlig som mulig, vil man få en mer tilpasset rehabilitering og det kan være større forutsetninger for at integrering vil bli vellykket. Det er av betydning for rehabiliteringen at man kjenner barnet og asylsaken. Rehabilitering har betydning både for individet selv og for samfunnet. Hvis barnet får den oppfølging og behandling det trenger, vil det senere i livet ha større forutsetninger for å leve et normalt liv og kunne bidra til samfunnet ved arbeid og lignede. Et mål med rehabiliteringen er at barnet skal ha så mange forutset- ninger som mulig for å integreres i samfunnet.

²⁰² RVTS (Øst)

²⁰³ CRC/C/GC/17 avsnitt 31

²⁰⁴ Raundalen (2005) s. 84-85

²⁰⁵ RVTS (2013) s. 4-5

²⁰⁶ Raundalen (2005) s. 84

5.3.5 Problemer og symptomer

"Jeg har sett mennesker få sine hender avhugget, ei ti år gammel jente bli voldtatt og så dø, og mange menn og kvinner brent levende... Så mange ganger har jeg har grått inni meg selv fordi jeg ikke våget å gråte høyt" (14 år gammel jente, bortført av Revolutionary United Front).²⁰⁷

Opplevelser av krig, vold og flukt påvirker barna. Skadepotensialet er stort. Hvilke konsekvenser det får for barnet, vil avhenge av "barnets alder, hvordan det blir møtt og hvor robust eller sårbart barnet er".²⁰⁸ Mange av barnesoldatene sliter med store traumer. De reagerer med blant annet PTSD, angst og depresjon.²⁰⁹ Symptomene er forskjellig ut i fra barnets alder og hvor langt barnet er kommet i sin utvikling.²¹⁰ Diagnosen PTSD har blitt kritisert for å anses som et kriterium for at man har vært eller er traumatisert. Behandlere vet at dette ikke er tilfellet, men det har allikevel blitt brukt i avgjørelser i asylsaker. Dette kan ha uheldige konsekvenser for parten det gjelder. Selve diagnosen er også kritisert for å være lite kulturtilpasset.²¹¹ Barnesoldater har i noen tilfeller opplevd tortur og de sliter da med helseproblem som kroppslige smerter, søvnvansker og kognitive problem.²¹² Barna gjenopplever ofte de traumatiske situasjonene og det fører til blant annet søvnvansker og konsentrasjonsvansker. De blir urolig, lett distraheret og noen sliter med aggresjon. Når man har opplevd store påkjenninger og overgrep, som ofte er tilfellet for disse barna, får mange av dem en dissosiativ lidelse. Lidelsen fører til at man glemmer eller fortrenger ting som har skjedd. For mange er det en forsvarsstrategi, og det fører til en splittelse av selvet.²¹³ Mange trekker seg tilbake fra sosial kontakt og viser en overdreven vaksomhet som fører til at behandlingen kan være krevende. Det forekommer at barna unngår samtaler, tanker og følelser rundt traumet.²¹⁴ Dette kan føre til at barna ikke får bearbeidet krigstraumene sine og det kan igjen hindre en vellykket reintegrering.

En del av barna kan ha rusrelaterte problemer. Helsepersonell bør tidligst mulig fange opp rusrelaterte problemer. Et særlig fokus må rettes mot enslige mindreårige asylsøkere.²¹⁵ Hjelp

²⁰⁷ Unric (2015)

²⁰⁸ Eide (2012) s. 187

²⁰⁹ Se punkt 3.6.2 om PTSD

²¹⁰ Brunvatne (2006) s. 238

²¹¹ Varvin (2008) s. 71

²¹² Toivanen (2014) s. 27

²¹³ Varvin (2008) s. 71

²¹⁴ Eide (2012) s. 187

²¹⁵ Helsedirektoratet (2010) s. 39

til å håndtere rusproblemene må være en del av helsehjelpen. Alkohol- og rusmisbruk blir ofte brukt som en slags selvmedisinering. Et fast misbruk kan føre til store tilleggsproblemer. Det finnes en veileder "Fra bekymring til handling" som er utviklet i et samarbeid mellom forskjellige direktorater til tjenesteapparatet som er i kontakt med barnet.²¹⁶

5.3.6 Kompetanse og tilbud

En gutt som bodde på mottak, forteller at han kunne bli svært utagerende og søkte bråk:

"Det var ingen som skjønnte hva jeg trengte. Jeg visste det ikke en gang selv. Inni meg kunne jeg ikke finne meg selv. Jeg var fra en familie, og fikk skikkelig oppdragelse. Jeg visste hva som var riktig og galt (...)".²¹⁷

En annen gutt sluttet hos psykologen sin etter ett år, og begrunner dette med:

*"Jeg vet ikke, jeg bare snakket og snakket og så følte jeg liksom, er jeg dum eller jeg snakker jeg for en person som... de kan ikke gjøre noe, vet du. De bare hører, men de kan ikke gjøre noe med det. Så jeg bare, hva er det vitsen med det at jeg går dit da? (...)"*²¹⁸

En forsker fra Nasjonal kompetanseenhet for minoritetshelse svarer på spørsmål om det er noen spesielle problemer eller oppfølgingstiltak hos barn som tidligere har vært barnesoldater i forhold til den "vanlige flyktningpasienten" og om kompetansen til helsepersonell er tilstrekkelig med at:

*"Ja, jeg vil tro at det selv å ha deltatt som soldat / blitt tvunget til å utføre organisert vold for en mindreårig uten beskyttelse av sine foreldre eller andre kan gi spesielle, ekstra problemstillinger. Det har vist seg ille nok å ha vært vitne til eller blitt utsatt for slik vold. Jeg ville derfor også tro at disse må ha behov for spesiell oppfølging ift det de har opplevd og vært med på. Det spesielle forstått som særlig oppfølging som kommer i tillegg til den tilpassete omsorg, oppfølging og de muligheter som uansett bør gis til en mindreårig som er alene i Norge. Den er i seg selv svært viktig: å få være en vanlig ungdom som går på skole, driver sport og har venner. Det er vår erfaring at helsepersonell selv mener at de ikke har kompetanse og kunnskap til den typen oppfølging."*²¹⁹

Det er bekymringsfullt at noen helsepersonell selv mener at de ikke har kunnskapen som trengs. Det kan indikere at det innenfor helsesektoren ikke er så mye fokus på problemstil-

²¹⁶ Helsedirektoratet. "Fra bekymring til handling. En veileder om tidlig intervensjon på rusområdet". 03/2010

²¹⁷ Eide (2012) s. 181

²¹⁸ Oppedal (2011) s. 27

²¹⁹ Nakmi (2015)

lingen, selv om det ikke nødvendigvis trenger å være tilfellet. Det eksisterer en veileder fra Helsedirektoratet ved navn "Helsetjenestetilbudet til asylsøkere, flyktninger og familiegjennforente" som brukes av helsepersonell, men temaet om barn med krigstraumer er ikke særskilt drøftet her.²²⁰ Det er vanskelig å gi barn med krigstraumer en tilstrekkelig helsetjeneste hvis helsepersonell ikke har kompetanse til dette. Skadepotensialet er stort hvis barna ikke får tilfredsstillende helsehjelp, og det bryter med rettighetene de har etter barnekonvensjonen.²²¹ Det er viktig at ansatte som jobber med barna har nødvendig interkulturell kompetanse og kunnskap om symptomer på traumer som er knyttet til krig og selve asylsituasjonen. Barnekomiteen har uttalt at for å legge til rette for rehabilitering og reintegrering, "skal det utvikles en psykisk helseomsorg som er kjønns sensitiv og kulturelt kompetent, og det skal sørges for kvalifisert psykososial rådgivning".²²² Partene skal sørge for at helsetjenestene er tilfredsstillende og det forutsetter også at helsepersonell er kvalifisert til å ta seg av barna.²²³ Helsepersonell må få opplæring i hvordan de skal gjenkjenne symptomer på krigsrelaterte traumer. Det gjør det lettere for dem å identifisere barn som lider av traumer og som trenger ekstra oppfølging, tilrettelagt omsorg og behandling. Det vil også virke forebyggende.²²⁴ Det er anbefalt at "virkningen av krig og væpnet konflikt i forhold til barns psykososiale helse og utvikling bør bli sentrale tema i de langsiktige kompetanseplanene for fagfolk som helsepersonell, lærere og førskolelærere".²²⁵ Det krever et tverretattlig samarbeid slik at barna får nødvendig og hensiktsmessig behandling.²²⁶

Barnekomiteen har uttrykt bekymring "about the insufficient supervision of and care provided to unaccompanied asylum-seeking children, including children who have been recruited or used in hostilities, as well as the insufficient psychological and psychiatric services provided to children living in reception centres".²²⁷ Barnekomiteen har også påpekt at de er bekymret i forhold til om alle barna som trenger psykososial hjelp, faktisk får et tilbud om dette.²²⁸ Norge er rettslig forpliktet til å gi et behandlingstilbud og sikre at barna har en tilfredsstillende levestandard.

²²⁰ Helsedirektoratet (2010)

²²¹ Blant annet artikkel 24, 27 og 39

²²² CRC/GC/2005/6, avsnitt 48

²²³ CRC/GC/2003/4 avsnitt 41 d)

²²⁴ SIK (2015) s. 16

²²⁵ Ibid s. 20

²²⁶ Ibid s. 19

²²⁷ CRC/C/OPAC/NOR/CO/1 punkt 18

²²⁸ CRC/C/15/Add.126 avsnitt 51

Mottaket skal ”legge til rette for at den enkelte får hjelp til å takle psykiske plager som følge av opplevelser fra krig, konflikt, flukt, tap og eksiltilværelse”.²²⁹ I en undersøkelse på et flyktningmottak som gikk over to år og omfattet 400 personer, kom det frem at halvparten av barna hadde psykiske problemer og lidelser. Disse plagene ble dekket av pasientrettighetsloven som gir dem rett til nødvendig helsehjelp, men den hadde de ikke fått.²³⁰ Nasjonalt kunnskapssenter om vold og traumatisk stress (NKVTS) gjennomførte også en kartlegging av tilbudet til personer som var ofre for vold, overgrep, ulykker og katastrofer, flyktninger og torturofre. Det fremkom at flyktninger og torturofre ofte ikke fikk den behandlingen de trenger. Behandlerne mente det var manglende kapasitet og ressurser (41,3%), mangelfull kompetanse (30%) og manglende oppfølging og samarbeid med andre instanser (11,3%). Det fremkom også av undersøkelsen at en relativt høy andel flyktninger blir avvist av psykiatrien. Undersøkelsen peker på at helsepersonell selv mener at flyktningene ikke får den behandlingen de trenger og at de har manglende kompetanse.²³¹ Selv om undersøkelsene ikke konkret gjelder barn som har deltatt i væpnet konflikt, er de uansett interessant, da de indikerer at mange ikke får det helsetilbudet de har krav på. I en rapport fra 2013 om levevilkårene i mottak for enslige mindreårige asylsøkere fremkommer det at mottakslederne ikke er helt enstemmig når det kommer til spørsmålet om beboerne får den helsehjelpen de har krav på:

”Halvparten svarer at de alltid får de, mens en svarer at de ofte ikke får de. En tredjedel sier at de får dette stort sett”.²³²

Bakgrunnen for dette kan være tilgjengelighet og tilrettelegging. Partene må forsikre seg om at helsefasiliteter og helsetjenester er tilgjengelig. I dette ligger det at de skal være kjent og lett tilgjengelig for barna, både økonomisk, fysisk og sosialt.²³³ Det krever også et tverrfaglig samarbeid, som kan være vanskelig å gjennomføre. Det handler nok også om hvor mye kommunene innvilger av økonomiske midler til mottakets helsetjenester.²³⁴ Det er kommunen som har ansvaret for helsetilbudet, og dette vil kunne medføre at tilbudene er forskjellig fra kommune til kommune. Det er ikke riktig at noen skal ”komme bedre ut enn andre”, enten fordi kommunen har mer penger eller prioriterer annerledes. Samtidig er dette også et problem for norske barn. FNs barnekomité kritiserte Norge i 2010 for at det er forskjell innad i kommune-

²²⁹ RS 2011-034

²³⁰ Raundalen (2005) s. 8

²³¹ Varvin (2008) s. 68-69

²³² Lidén (2013) s. 184

²³³ CRC/GC/2003/4 avsnitt 41 b)

²³⁴ Lidén (2013) s. 183-184

ne på hvilke tilbud barna mottar.²³⁵ Selv om det vil være forskjeller i kommunene, må de ha en viss minstestandard uten hensyn til ressurstilgang, jfr. Fusa-dommen.²³⁶

Det er imidlertid ikke bare mottakene som er grunnen til at EMA ikke får den helsehjelpen de bør få. Det er i mange kulturer ikke vanlig å oppsøke hjelp for traumer og psykiske problemer, fordi det ofte er forbundet med skam. Mange kjenner ikke til hvilke rettigheter de har, det kreves derfor et informasjonsarbeid fra mottak og andre offentlig ansatte. Samtidig er det snakk om barn, og man kan ikke forvente at de vet om og hevder sine rettigheter. Det er myndighetene som har ansvar for at barnet får den helsehjelpen de har krav på jfr. art. 24 nr. 2, som sikrer at partene skal arbeide for full gjennomføring av rettigheten til den høyst oppnåelig helsestandard og rett til et behandlingstilbud. Et annet problem er at pengene barna får utdelt kanskje ikke dekker de nødvendige helseutgiftene. Dette kan føre til at barnet ikke oppsøker helsetjenesten, og retten til helse blir da ikke fullt ut realisert. Nødvendige medisiner og behandling må dekkes og bør ikke gå under barnas "ukepenger".²³⁷ Partene skal særlig sørge for at barn "som tilhører spesielt utsatte grupper, fullt ut blir tatt hensyn til i bestrebelsene på å oppfylle alle de forpliktelser" som de har til dem i relasjon til deres helse og utvikling.²³⁸ Det kan stilles spørsmål ved om Norge gjennomfører denne forpliktelsen i forhold til at kompetanse og tilbud til barn som har deltatt i væpnet konflikt, muligens kan anses som mangelfull.

5.4 Omsorg- og livssituasjon

5.4.1 Rett til særskilt vern

EMA kommer til landet uten omsorgspersoner og har rett til alternativ omsorg. Etter barnekonvensjonen artikkel 20 skal et barn som "midlertidig eller permanent er fratatt sitt familiemiljø, eller som i egen interesse ikke kan tillates å bli værende i et slikt miljø, skal ha rett til særlig beskyttelse og omsorg fra staten". Etter annet ledd skal partene sikre slik alternativ omsorg i sin nasjonale lovgivning. Det fremkommer også av UNHCR sine retningslinjer og prosedyrer om EMA at "children seeking asylum, particularly if they are unaccompanied, are entitled to special care and protection".²³⁹

²³⁵ CRC/C/NOR/CO/4 avsnitt 15

²³⁶ Rt. 1990 s. 874 s. 887.

²³⁷ Lidén (2013) s. 48

²³⁸ CRC/GC/2003/4 avsnitt 39 h)

²³⁹ UNHCR (1997) punkt 7,1.

5.4.2 Omsorg

”En trygg og stabil tilknytning til ulike sosiale nettverk, og en opplevelse av at man kan få støtte fra familie, venner og andre personer som står en nær, er kanskje den viktigste ressursen for å overkomme og forebygge psykiske plager”.²⁴⁰

Det er mange rapporter som fastslår at situasjonen til EMA er bekymringsfull.²⁴¹ Dette gjelder blant annet helse- og omsorgssituasjonen deres, og da spesielt barn i alderen 15-18 år. Barnekomiteen har også kritisert Norge for behandlingen barna.²⁴² Det er behov for generelle endringer i omsorgstilbudet, og dette fører til at man indirekte styrker rettighetene til barn som har vært utsatt for væpnet konflikt. Barnekonvensjonen artikkel 3 nr. 2 sikrer at barnet får den beskyttelse og omsorg som er nødvendig for barnets trivsel. Barna har også rett til en tilfredsstillende levestandard etter artikkel 27. Asylbarn vil ha et særlig behov for trygghet og stabilitet når de ankommer Norge. Barnesoldatene har ofte opplevd separasjon og tap, både av familie og venner, noe som kan føre til tillitsproblemer og at det er vanskelig for dem å knytte seg til nye personer. Dette kan regnes som en slags beskyttelsesmekanisme fra barnet. Barnet bør omgås med voksenpersoner for å føle seg trygg og for å føle en tilhørighet. Emosjonell omsorg er et grunnleggende behov for barn, får de ikke oppfylt dette, må det ”iverksettes tiltak slik at barnet utvikler en trygg tilknytning”.²⁴³ En rapport fastslår at ungdommer som ikke omgås med voksne ”er en sårbar gruppe og at 75 % har en depresjonsskåre over den kliniske grenseverdien”.²⁴⁴ Et sosialt nettverk er også viktig for utviklingen til barnet og følelsen av en normalisert hverdag.

Asylbarna skal motta et forsvarlig tilbud fra den offentlige omsorgen og det skal ikke være forskjellig ut i fra tilbudet andre barn får. Norge ble kritisert i barnekomiteens avsluttende merknader til Norges rapport i 2010, fordi barn med minoritetsbakgrunn forteller at det forekommer diskriminering og stigmatisering av dem.²⁴⁵ Forbudet mot diskriminering var et av hovedargumentene for at barnevernet overtok ansvaret for EMA under 15 år fra UDI.²⁴⁶ UDI har fremdeles ansvaret for barn over 15 år og FNs barnekomité har gjentatte ganger kritisert Norge for denne inndelingen og er redd for at EMA over 15 år ikke følges tilstrekkelig opp.²⁴⁷ Overføring av omsorgsansvaret for barn mellom 15 og 18 år til Bufetat er et langsiktig mål,

²⁴⁰ Oppedal (2008) s. 16

²⁴¹ For eksempel Lidén (2013), NOU 2011:10 s. 246, Norsk barnelegeforening (2015)

²⁴² CRC/C/NOR/CO/4 avsnitt 50-51

²⁴³ CRC/C/GC/14 avsnitt 72

²⁴⁴ Oppedal (2009) s. 22

²⁴⁵ CRC/C/NOR/CO/4 avsnitt 19-20

²⁴⁶ Eide (2012) s. 91

²⁴⁷ CRC/C/NOR/CO/4 avsnitt 50-51

men ressursituasjonen i barnevernet tilsier at dette ikke er mulig enda.²⁴⁸ En ansvarsoverføring anses som nødvendig for å sikre barnets beste og barnevernet er bedre egnet til å ta vare på barna. Dette fører til at EMA i dag mottar et forskjellig tilbud ut i fra alderen deres.

UNHCR har retningslinjer som fastslår at ”children seeking asylum, should be under regular supervision and assessment by qualified persons, to ensure their physical and psychosocial well-being”.²⁴⁹ Bemanningen på mottakene er det driftsoperatøren av mottaket som er ansvarlig for og det er per i dag ingen krav til bemanningstetthet på mottaket.²⁵⁰ Forskrift om kvalitet i barnevernsinstitusjoner fastslår at ”institusjonen skal ha tilsatt personell med tilstrekkelig nivå og bredde i kompetansen sett i forhold til institusjonens målgruppe og målsetting.” og at de skal sikre ”en faglig forsvarlig drift” jfr. § 5.²⁵¹ Bemanningstettheten i mottak for EMA er betraktelig lavere enn andre barnevernsinstitusjoner som er lagt under barnevernet.²⁵² En tettere bemanning vil sikre at barna får en bedre oppfølging. Det stilles ikke de samme krav til barnefaglig kompetanse på mottakene som i andre barnevernsinstitusjoner. Dette er barn som kan ha traumatiske krigsopplevelser i bagasjen og de har behov for tett oppfølging og omsorg. Hvorfor de skal få et dårligere tilbud enn norske barn er vanskelig å finne en begrunnelse for. Man kan stille spørsmål ved om de blir diskriminert, da de har rett til lik omsorgstjeneste som andre norske barn. Det kan også stilles spørsmål ved om asylmottakene og helsetjenesten som institusjoner fremmer barnets helse, selvrespekt og verdighet (jfr. artikkel 39). Med bakgrunn i hvordan omsorgstiltakene for EMA er organisert, anses dette ikke å være tilfellet. Det er et manglende og lite tilfredsstillende tilbud, samtidig som bemanningen og kompetansen ikke er tilstrekkelig. Mange barn får ikke et godt nok helsetilbud eller psykososial rehabilitering. Enkelte ungdommer uttrykker at de opplever å ikke bli tatt på alvor og at de sliter med seinvirkningene av krig.²⁵³ Det er lange køer for å få time hos psykolog og barn som sitter på mottak er en oversett gruppe.

Artikkel 19 regulerer beskyttelse mot omsorgssvikt. Beskyttelse mot vold og overgrep er fundamentalt for barns utvikling.²⁵⁴ Barnevernloven § 1-2 gjelder loven for ”alle barn under 18 år som oppholder seg i riket”. Barn som er asylsøkere har som alle andre barn i Norge rett til å motta tjenester og tiltak etter loven, om barnet har særlig behov for det. Får man inn en be-

²⁴⁸ NOU 2011:10 avsnitt 27.2.1

²⁴⁹ UNHCR (1997) punkt 7,5

²⁵⁰ RS 2011-003 punkt 5.2

²⁵¹ FOR-2008-06-10-580

²⁵² Lidén (2013) s. 65

²⁵³ Eide (2012) s. 203

²⁵⁴ Høstmælingen (2012) s. 81

kymringsmelding skal den kommunale barneverntjenesten følge opp saken.²⁵⁵ Jeg vil ikke gå inn på alle de aktuelle rettighetene de har etter barnevernsloven.²⁵⁶

5.4.3 Representant og verge

5.4.3.1 Representant

Det blir oppnevnt en representant for en enslig mindreårig asylsøker når barnet kommer til Norge. Det er politiet eller utlendingsmyndighetene som har ansvaret for å varsle Fylkesmannen, som skal sikre at barnet får en representant. Fylkesmannen har også ansvar for rekrutteringen, opplæring og tilsyn ved representantene, dette fremkommer av utl. § 98 b. Barnet har behov for en person som ivaretar dets rettigheter. Representanten skal sikre at vedtakene som fattes i saken er til barnets beste og at barnet blir hørt, jfr. § 98 e. Hvem som kan oppnevnes som representant er regulert i utl § 98 c, personen må være egnet og samtykke til oppnevningen. Representantens oppgaver er å være tilstede ved samtaler som myndighetene har med den mindreårige, bistå ved undersøkelser om identitet, alder osv. Representanten skal også holde seg oppdatert på asylsaken og ha kontakt med advokaten til den mindreårige, jfr § 98 d. Oppdraget til representanten opphører når barnet fyller 18 år, når det eventuelt får innvilget oppholdstillatelse, dersom barnet forlater Norge eller hvis regnes som over 18 år av UDI etter en alderstesting, jfr utl § 98 g. Representanten har ikke det daglige omsorgs- eller forsørgelsesansvaret for barnet, det er det mottaket som har.²⁵⁷ Den som er representant for barnet har ansvar for det i asylsøker tiden, etter dette blir det oppnevnt en verge.

5.4.3.2 Verge

*”Det sentrale siktemålet for vergemålslovgivningen er å sikre at interessene til mindreårige (...) som ikke kan handle på egen hånd, likevel blir ivaretatt, og at dette skjer med respekt for den enkelte persons verdighet og integritet.”*²⁵⁸

Etter vergemålsloven (vgml) skal det oppnevnes verger for barn under 18 år som ikke har foreldre.²⁵⁹ Det er ofte tvil om hvorvidt enslige mindreårige asylsøkende har foreldre i hjemlandet sitt og de blir derfor tildelt en verge etter § 16.²⁶⁰ Hvis barnet får innvilget opphold, får det oppnevnt en verge i det fylket barnet bosettes i. Vergen blir oppnevnt av fylkesmannen, jfr. vgml. § 25. Hvem som kan oppnevnes som verge er regulert i vgml § 28. Oppgaven til

²⁵⁵ Rundskriv Q-06/2010

²⁵⁶ Se punkt 2.3 om bvl sitt formål

²⁵⁷ Vergemål (2013)

²⁵⁸ Ot.prp nr 110 (2008-2009) s. 7

²⁵⁹ ”Lov om vergemål” av 26. mars 2010 nr. 9

²⁶⁰ NOU 2004:16, kap 16 s. 320

vergen er å ivareta interessene ”innenfor sitt mandat” til den som den er verge for, jfr vgml § 31. Vergen skal ivareta både de økonomiske og juridiske rettighetene til den enslige mindreårige.²⁶¹ Den daglige omsorgen er det personalet på asylmottaket som har ansvar for.

Oppgavene til representanten og vergen er i stor grad de samme. De har en nøkkelrolle i livet til den mindreårige. De skal sørge for at barnet får omsorg, skolegang, bosted og helsetjenester. Det er en viktig rettsikkerhet for barnet at det får oppnevnt en representant og verge når asylsøknaden er ferdig behandlet. De kjenner til og har innsyn i asylsaken deres og det kan hende at de er den eneste voksne personen den mindreårige har jevnlig kontakt med utenom de ansatte på mottaket. Et tillitsforhold mellom dem er essensielt. Vergene mener at man i større grad må forklare barnet at de er uavhengig, og at de ikke er myndighetenes forlengende arm. Arbeidet med barna krever tillitt og informasjon.²⁶² Det er utarbeidet en håndbok for verger, det arrangeres kurs og enkelte mottak har skriv som tildeles vergen.²⁶³ Et tett samarbeid mellom representanten/vergen, helsepersonell, mottak og andre som tar del i livet til barnet er viktig. Det bør settes minstekrav til utførelsen av oppgaven, krav om egnethet, gis bedre opplæring for at de skal ha tilstrekkelig kunnskap om asylprossessen samt gjeldende regelverk på området.²⁶⁴ Det er individuelle forskjeller i forhold til hvordan barna følges opp, og dette bør ikke være tilfellet, man bør forsøke å samordne vergeordningen. SIK anbefaler at det oppnevnes en støtteperson til barna som har psykososiale problemer. De mener at tiltaket bør være intensivt og at det bør inneholde besøk flere ganger i uken. Støttepersonen bør være tospråklig og ha kompetanse til å gjennomføre samtaler på en barnevennlig måte.²⁶⁵ Dette er et godt forslag som et ekstra tilbud utenom en representant og verge. Det kan sammenlignes med en støttekontakt som kan ta barnet med på sosiale aktiviteter og det vil fremme muligheten for at barnet i større grad integreres.

Det er en svært presset situasjon i dagens system og det mangler representanter. Det forekommer derfor at barna bor lenge på mottak uten en representant. Fylkesmannen i Oslo frykter for rettssikkerheten til enslige mindreårige og har bedt om økte ressurser fra Justisdepartementet, da mange av vergene ikke har fått lønn.²⁶⁶ For å prøve å dekke behovet har noen representanter flere barn, og det kan være krevende å følge alle opp på en tilfredsstillende måte. Rettssikkerheten til barna svekkes om de ikke får en representant og det bryter også med deres rettigheter.

²⁶¹ UDI ord og begreper (2)

²⁶² Lidén (2013) s. 211.

²⁶³ Ibid s. 208

²⁶⁴ Ibid s. 221

²⁶⁵ SIK (2015) s. 18

²⁶⁶ Dagsavisen (2015)

5.4.4 Livssituasjon

Det fremkommer av stortingsmelding om barn på flukt at ”målet er at barn i mottak skal ha en mest mulig normal utvikling og en meningsfylt hverdag”.²⁶⁷ Barna har rett til å delta i fritidsaktiviteter og lek, jfr. BK artikkel 31 nr. 1. Etter artikkel 31 nr. 2 skal partene respektere og fremme rettigheten fullt ut. Det fremkommer at asylsøkende barn står ”overfor dyptgripende utfordringer i å realisere sine rettigheter” etter artikkel 31. Det må sikres at barna har like rettigheter som norske barn.²⁶⁸ De må få et tilbud om å aktivisere seg, og da ikke bare andre barn på mottakene, men også nordmenn. Lek og muligheten til å få uttrykke seg, gjør barna i stand til å ”kommunisere, bedre forstå sine egne følelser og tanker, forebygge eller løse psykososiale utfordringer og lære å håndtere relasjoner og konflikter gjennom en naturlig, selvstyrt, selvhelbredende prosess”.²⁶⁹ Det fører til at det er enklere for dem å lære seg språket, sosiale normer og verdier, som igjen vil føre til at integreringsprosessen blir lettere. Det er av betydning for barna at de gis rett til å ”bevare og praktisere sine egne fritidsaktiviteter, kulturelle og kunstneriske tradisjoner”.²⁷⁰ Dette må mottakene legge til rette for. Idrettstilbud er det som er hyppigst organisert på mottakene, og det er fordi det er lettere å gjennomføre enn for eksempel kulturaktiviteter.²⁷¹ Kulturaktiviteter krever ofte penger og barna kan ofte ikke gjennomføre dette på eget initiativ. Den økonomiske situasjonen barna er i spiller en stor rolle og den kan begrense deltagelse i aktiviteter utenfor mottaket. Fritidsaktiviteter er viktig for at barna skal føle at de har en normal hverdag, og at de ikke bare blir sittende på mottaket dag inn og dag ut. Det er også viktig for utviklingen deres.

5.4.5 Utdanning

Barna har ofte ikke hatt muligheten til å gå på skole og en normal utvikling, derfor er det viktig at rettighetene deres på disse områdene fullt ut blir realisert. Rett til utdanning fremkommer av artikkel 28. Utdanningen skal ta sikte på å ”utvikle barnets personlighet, talenter og psykiske og fysiske evner så langt det er mulig”, jfr. artikkel 29. Det fremkommer av barnekomiteens generelle kommentar at enslige barn skal ”så snart som mulig registreres hos de aktuelle skolemyndigheter, og få hjelp til å utnytte mulighetene til skolegang”.²⁷² Rett til grunnskoleopplæring fremkommer av opplæringsloven § 2-1.²⁷³ Det er av betydning at barna mottar norskopplæring frem til de kan følge ordinær undervisning, jfr. § 2-8. Skolens rolle er

²⁶⁷ St.meld.nr.27 (2011-2012) s. 12

²⁶⁸ CRC/C/GC/17 punkt 23

²⁶⁹ Ibid punkt 31

²⁷⁰ Ibid punkt 23

²⁷¹ Seland (2011) s. 18

²⁷² CRC/GC/2005/6 punkt 42

²⁷³ ”Lov om grunnskolen og den vidaregåande opplæringa” av 17. juli 1998 nr. 61

viktig for mange av barna, det er et møtested for læring, en sosial arena og et sted de får utvikle seg. Opplæring har stor betydning for barn, siden det er forbundet med mestringsglede og egenverdi. Man bør sikre at asylbarn får tilgang til barnehager og skoler, siden dette fremmer sosial integrering og har en positiv effekt på barnets psykososiale helse. Skolevesenet har en avgjørende rolle i rehabiliteringen. Etter Helsestasjonsforskriften skal kommunen ”tilby helsestasjons- og skolehelsetjeneste til barn og ungdom 0–20 år”.²⁷⁴ Barnet er i kontakt med både lærere og helsesøster som kan avdekke om det foreligger et behov for helsehjelp hos barnet og sende det til skolehelsetjenesten. Helsetjenesten har et samarbeid med pedagogisk-psykologisk tjeneste (PPT) som skal hjelpe barn som har strever i utviklingen og har en vanskelig opplæringssituasjon.²⁷⁵ Kompetansen hos lærere og helsetjenesten om flyktningbarn bør styrkes og de må lære å identifisere symptomer som forekommer som ettervirkninger hos barn som har opplevd krig, vold og flukt.²⁷⁶

6 Sammenfatning og vurderinger

Målet med oppgaven er å sette fokus på hvorvidt Norges forpliktelser til barn som har deltatt i væpnet konflikt er godt gjennomført i norsk rett.

Enslige mindreårige asylsøkere er i en særskilt situasjon og har i større grad behov for oppfølging og tilrettelegging. Det er viktig at barna får psykososial og medisinsk behandling så fort som mulig. Barna har vært på flukt, og er i en slags beredskapssituasjon når de kommer til Norge. For å redusere eventuell økning i traumatiseringen bør antall intervju begrenses til et minimum. Det er også viktig at myndighetene bruker andre informasjonskilder for å fastslå identitet og alder til barnet. Mange barn vil ikke kunne komme med tilstrekkelig informasjon på grunn av sin alder og den krevende situasjonen de befinner seg i. Myndighetene er forpliktet til å bidra og tilrettelegge asylprossessen for barnet. Barnet må få tilstrekkelig informasjon og det skal få mulighet til å uttale seg.

Barna har rett til alternativ omsorg. Omsorgstilbudet for EMA har vært mye kritisert og mange mener at det ikke tilfredsstillende. Når den generelle omsorgssituasjonen til disse barna ikke anses som tilstrekkelig, vil det ha betydning for krigstraumatiserte barn. Dette er barn som har behov utover det vanlige når det kommer til omsorg, helse og oppfølging. Vergeordningen står overfor utfordringer og tilgangen til representanter og verger anses som kritisk. Dette kan få store konsekvenser for barna, da de kan stå uten en representant under asylintervjuet og aldersundersøkelsen. Det er en stor svekkelse av barnets rettssikkerhet. Representanten

²⁷⁴ FOR-2003-04-03-450

²⁷⁵ Utdanningsdirektoratet (2014)

²⁷⁶ Brunvatne (2006) s. 260

skal være med på alle møter med myndighetene, og hvis et barn ikke har fått tildelt en representant kan det føre til at saksbehandlingen er uforsvarlig og bryter med rettighetene til barnet. Barna sitter ofte lenge på mottak uten å få tildelt representant og det kan sette begrensninger for deres mulighet til å få rehabilitering, i form av at representanten hjelper til med helseoppfølging og at den skal sørge for at barna får et forsvarlig omsorgs- og helsetilbud. Helsetilbudet som EMA får anses av noen å ikke være tilfredsstillende. De er en oversett gruppe og er i større grad en norske barn avhengig av andre for å hevde sine rettigheter. Barnekomiteen har uttrykt bekymring i forhold til om EMA som trenger psykososial behandling faktisk får et tilbud om dette. Komiteen er videre bekymret for de lange køene det er til psykologer.

Både nasjonalt og internasjonalt regelverk forplikter Norge til å identifisere sårbare personer. Den foregående drøftelsen viser at Norge imidlertid ikke oppfyller denne forpliktelsen. Norge har ingen lovfestet identifisering av spesielt sårbare barn. De har heller ingen kartlegging av hvor mange av asylbarna som kan ha vært utsatt for deltagelse i krig. Barnekomiteen har kritisert Norge for en overfladisk vurdering av hvilke barn som er rammet av væpnet konflikt og den lange saksbehandlingstiden i slike saker. Barna er spesielt sårbare og de har rett på rehabilitering og sosial integrering. Myndighetene vet ikke hvor mange av asylbarna som har behov for spesialisthjelp, da man ikke identifiserer spesielt sårbare asylsøkere eller kartlegger om barna har deltatt i væpnede konflikter. Det er heller ikke fastslått noen særlige tiltak for barn med krigstraumer. Følgene av dette kan være at barna ikke får en tilrettelagt rehabilitering og at noen av barna ikke blir plukket opp av helsetjenesten. Det kan få store følger for dem. Mangel på identifisering og kartlegging kan føre til at barna ikke fullt ut får realisert deres rettigheter til helse, omsorg og livssituasjon. En mer systematisk kartlegging av helsesituasjonen og en lovpålagt identifiseringsprosedyre vil i større grad sikre rettighetene til barna. Myndighetene kan ikke forvente at barna selv tar initiativ til å få hjelp. De kjenner ikke til det norske helsevesenet og psykiske problemer kan være tabulagt i deres hjemland. Det er av grunnleggende betydning at alle som arbeider med barnet har tilstrekkelig kompetanse og at behovet for barnefaglig personell dekkes. Det er en presset situasjon i dagens system, og dette krever mer ressurser og kompetanse innenfor helsesektoren. At helsepersonell i noen tilfeller ikke har kompetanse til å behandle barn som har vært barnesoldater er en naturlig følge av at Norge ikke kartlegger og at det er lite fokus rundt problemstillingen. Helsevesenet må få en kompetansehevning og må i større grad få verktøy til å identifisere barn som har krigstraumer. En tettere bemanning er også nødvendig for at barna skal få en tilfredsstillende oppfølging.

Selv om en del av rettighetene til barna anses som ivaretatt, er det noen svakheter i forhold til identifisering av barn som har deltatt i væpnet konflikt og rehabiliteringen de mottar. Det er spesielt omsorgs- og helsetilbudet barna mottar som bør forbedres. Det bør bli gjort en vurdering av om rettighetene barna har etter barnekonvensjonen blir tilfredsstillende gjennomført.

7 Litteraturliste

7.1 Bøker

Fotnote	Full referanse
Aall (2011)	Aall, Jørgen. <i>Rettsstat og menneskerettigheter</i> . 3 utgave 2011.
Bendiksen (2014)	Bendiksen, Lena og Trude Haugli. <i>Sentrale emner i barneretten</i> . 2014.
Brunvatne (2006)	Brunvatne, Reidun. <i>Flyktninger og asylsøkere i helsetjenesten</i> . 2006.
Eckhoff (2001)	Eckhoff, Torstein og Jan E. Helgesen. <i>Rettskildelære</i> . 5 utgave 2001.
Eide (2012)	Eide, Kjetil. <i>Barn på flukt. Psykososialt arbeid med enslige mindreårige flyktninger</i> . 2012.
Høstmælingen (2012)	Høstmælingen, Njål. Elin Saga og Kristen Sandberg. <i>Barnekonvensjonen. Barns rettigheter i Norge</i> , 2 utgave 2012.
Hellum (2008)	Hellum, Anne og Kristen Ketcher. <i>Diskriminerings- og likestillings rett</i> . 2008
Raundalen (2005)	Raundalen, Magne, Gustav Lorentzen og Atle Dyregrov. <i>Gruppearbeid i flyktningfamilier - Barnegrupper og foreldreveiledning</i> . 2005
Ruud (2011)	Ruud, Morten og Geir Ulfstein. <i>Innføring i folkerett</i> . 2011
Toivanen (2014)	Toivanen, Tuire og Susanna Toivanen. <i>Utsatt för tortyr. At möta och rehabilitera traumatiserade flyktingar</i> . 2014
Varvin (2008)	Varvin, Sverre. <i>Flyktningpasienten</i> . 2008
Øyen (2013)	Øyen Dybvik, Øyvind. <i>Lærebok i utlendingsrett</i> . 2013

7.2 Rapporter, artikler og lignende

Fotnote	Full referanse
Brekke (2010)	Brekke, Jan-Paul, Nora Sveaass og Vigdis Vevstad. <i>"Sårbare asylsøkere i Norge og EU. Identifisering, organisering og håndtering"</i> , 2010
Brækken (2010)	Brækken, Gro. John Peder Egenæs, Gunnar M. Karlsen og Trygve G. Nordby. Debattinnlegget <i>"Bruk av barnesoldater bør være en krigsforbrytelse"</i> . 2010
Child Soldiers International (2012)	Child Soldiers International <i>"Louder than words. An agenda for action to end state use of child soldiers"</i> . 2012
Espeland (2013)	Espeland, Karen Elise. <i>"Savnet. En rapport om enslige asylsøkende barn som forsvinner fra mottak"</i> . 2013
Flyktninghjelpen (2015)	Flyktninghjelpen. <i>"Flyktningregnskapet 2015. Alt om mennesker på flukt verden over"</i>
Gillesen (2007)	Gillesen, Janne Margrethe. <i>"Barnesoldater. Den folkerettslige reguleringen av mindreåriges deltagelse i væpnede konflikter"</i> . 2007
Helsedirektoratet (2010)	Helsedirektoratet. <i>"Helsetjenestetilbudet til asylsøkere, flyktninger og familiegjensforente"</i> , Veileder, 2010.
Helse- og omsorgsdepartementet (2013)	Helse- og omsorgsdepartementet . <i>Likeverdige helse- og omsorgstjenester, god helse for alle. Nasjonal strategi om innvandreres helse 2013-2017</i> . 2013
Landinfo Afghanistan (2014)	Landinfo. <i>Temanotat Afghanistan: forhold for barn og unge</i> . 21.02.2014
Landinfo Somalia (2015)	Landinfo. <i>Respons Somalia: rekruttering til al-Shabaab</i> . 10.09.2015

Landinfo Syria (2014)	Landinfo. <i>Respons Syria: rekruttering av barn til væpnede grupper</i> . 28.05.2014
Norsk barnelegeforening (2015)	Brev til stortinget 05.10.2015. <i>Nødvendige tiltak for å ivareta enslige mindreårige asylsøkere</i> . Fra NOAS, Fellesorganisasjonen, Norsk barnelegeforening, Norsk Folkehjelp, Press, Redd Barna og med medvirkning fra Barneombudet.
Lidén (2013)	Lidén, Eide, Hidle, Nilsen og Wærdahl. <i>"Levevilkår i mottak for enslige mindreårige asylsøkere"</i> . Institutt for samfunnsforskning, 2013.
NOAS (2010)	NOAS. <i>"Fakta på bordet. NOAS' anbefalinger for bedre opplysning av asylsaker i første instans."</i> 2010
NOAS (2014)	NOAS. <i>"Anbefalinger til norske myndigheter. Enslige mindreårige asylsøkere"</i> . 2014
Oppedal (2008)	Oppedal, Britt. Laila Jensen og Karoline B. Seglem. <i>"UngKul-rapport nr 1. Når hverdagen normaliseres. Psykisk helse og sosiale relasjoner blant unge flyktninger som kom til Norge uten foreldrene sine"</i> . Folkehelseinstituttet 2008
Oppedal (2009)	Oppedal, Britt. Karoline B. Seglem og Laila Jensen. <i>"Avhengig og selvstendig. Enslige mindreårige flyktningers stemmer i tall og tale."</i> Folkehelseinstituttet, rapport 2009:11.
Oppedal (2011)	Oppedal, Britt. Laila Jensen, Karoline B. Seglem og Yngvild Haukeland. <i>"Etter bosettingen: Psykisk helse, mestring og sosial integrasjon blant ungdom som kom til Norge som Enslige Mindreårige Asylsøkere"</i> . Folkehelseinstituttet, rapport 2011:8.
Redd barna (2004)	Redd barna. <i>"Rapport med tilråkning om tilsynsmodell for enslige mindreårige asylsøkere"</i> 2004
Redd barna (2014)	Redd barna. <i>"20 år med merknader fra FNs barnekomité – hva har skjedd?"</i> . 2014
RVTS (2013)	RVTS Øst. <i>"Veiledermanual. Male- samtalegrupper for enslige</i>

mindreårige asylsøkere ” 2013

Seland (2011)	Seland, Ingrid og Hilde Lidén. <i>Fritidsaktiviteter for barn på asylmottak</i> . 2011
SIK (2015)	Senter for interkulturell kommunikasjon. <i>Rehabilitation and social reintegration of asylum-seeking children affected by war and armed conflict</i> . Rapport 2015:2
UNHCR (1996)	UNHCR. ” <i>Refugee Children: Guidelines on Protection and care</i> ”. Genève 1996
UNHCR (1997)	UNHCR. ” <i>Guidelines on Policies and Procedures in dealing with Unaccompanied Children Seeking Asylum</i> ”. 1997
UNICEF (2007)	Implementation handbook of the convention of the rights of the child, Third edition 2007

7.3 Internasjonale konvensjoner

Fotnote/forkortelse	Full referanse
BK	FNs konvensjon om barns rettigheter av 20. november 1989
EMK	Den europeiske menneskerettighetskonvensjon av 4. november 1950
FK	FNs flyktningkonvensjon av 28. juli 1951
KDK	FNs konvensjon om avskaffelse av alle former for diskriminering av kvinner av 18. desember 1979
SP	FNs konvensjon om sivile og politiske rettigheter 16. desember 1966
ØSK	FNs konvensjon om økonomiske, sosiale og kulturelle rettigheter av 16. desember 1966

7.4 Norske lover og forskrifter

Fotnote/forkortelse	Full referanse
Bl.	Lov om barn og foreldre av 8. april 1981 nr. 7
Bvl.	Lov om barneverntjenester av 17. juli 1992 nr. 100
Mrl.	Lov om styrking av menneskerettighetenes stilling i norsk rett av 21. mai 1999 nr. 30
Utl.	Lov om utlendingers adgang til riket og deres opphold her av 15. mai 2008 nr. 35
FOR-2003-04-03-450	Forskrift om kommunens helsefremmende og forebyggende arbeid i helsestasjons- og skolehelsetjenesten.
FOR-2008-06-10-580	Forskrift om krav til kvalitet og internkontroll i barneverninstitusjoner.
FOR-2009-10-15-1286	Forskrift om utlendingers adgang til riket og deres opphold her (Uf)

7.5 FNs barnekomité

Fotnote	Full referanse
CRC/GC/2003/4	Barnekomiteens generell kommentar nr. 4, Unge menneskers helse og utvikling sett i relasjon til konvensjonen om barnets rettigheter
CRC/GC/2003/5	Barnekomiteens generell kommentar nr. 5, Generelle tiltak til gjennomføring av Konvensjonen om barnets rettigheter (artiklene 4 og 42 og artikkel 44 nr. 6).
CRC/GC/2005/6	Barnekomiteens generell kommentar nr. 6, Behandling av enslige barn og enslige barn med følgepersoner utenfor deres opprinnelige hjemland.

CRC/C/GC/8	Barnekomiteens generell kommentar nr. 8, Barnets rett til beskyttelse mot fysisk avstraffelse og andre grusomme eller nedverdiggende former for straff (bl.a. artikkel 19, artikkel 28 nr. 2 og artikkel 37)
CRC/C/GC/12	Barnekomiteens generell kommentar nr. 12, Barnets rett til å bli hørt.
CRC/C/GC/14	Barnekomiteens generell kommentar nr. 14, Barnets rett til at hans eller hennes beste skal være et grunnleggende hensyn.
CRC/C/GC/15	Generell kommentar nr. 15, Barnets rett til å nyte godt av den høyest oppnåelige helsestandarden (art 24)
CRC/C/GC/17	Generell kommentar nr. 17, Barnets rett til hvile, fritid, lek, fritidsaktiviteter, kulturliv og kunstnerisk virksomhet (art 31)
CRC/CO/OPAC/NOR/CO/1	Optional Protocol to the Convention on the Rights of the Child on the involvement of children in armed conflict. Concluding observations Norway 2007
CRC/CO/OPAC/NOR/Q/1	Consideration of reports submitted by states parties under article 8 of the optional protocol to the convention on the rights of the child on the involvement of children in armed conflict. Concluding observations Norway
CRC/CO/OPAC/NOR/Q/1/Add.1	Written replies by the government of Norway concerning the list of issues (CRC/C/OPAC/NOR/Q/1) to be taken up in connection with the consideration of the initial report of Norway under article 8 (1) of the optional protocol to the convention on the rights of the child on the involvement of children in armed conflict
CRC/C/AFG/CO/1	Consideration of reports submitted by States parties under article 44 of the Convention. Concluding observations: Afghanistan
CRC/C/ERI/CO/4	Concluding observations on the fourth periodic report of Eritrea
CRC/C/4/Rev.4	Committee on the Rights of the Child. Rules of procedure.
CRC/C/58/Rev.2	Committee on the Rights of the child. Treaty-specific guidelines regarding the form and content of periodic reports to be submitted by States parties under article 44, paragraph 1 (b), of the Convention on the Rights of the Child

CRC/C/15/Add.126	Committee on the Rights of the Child. Concluding observations Norway (2000)
CRC/C/NOR/CO/4	Committee on the Rights of the Child. Concluding observations: Norway (2010)

7.6 Andre dokumenter fra FN

Fotnote	Full referanse
General Assembly Security Council (2015)	General Assembly Security Council . Report of the Secretary-General. Children and armed conflict. 2015 (A/69/926–S/2015/409)
A/RES/51/77	General Assembly. Resolution adopted by the general assembly. (on the report of the Third Committee (A/51/615)) 51/77. The rights of the child.
A/69/926 – S/2015/409	The annual report of the Secretary-General on Children and armed conflict, 2015
COUNCIL DIRECTIVE 2003/9/EC	The council of the European Union. Laying down minimum standards for the reception of asylum seekers of 27.01.2003

7.7 Offentlige dokumenter

Fotnote	Full referanse
NOU 1977:35	Lov om barn og foreldre (barneloven).
NOU 2004:16	Vergemål
NOU 2011:10	I velferdsstatens ventrom - Mottakstilbudet for asylsøkere.
Ot.prp.nr.3 (1998-1999)	Om lov om styrking av menneskerettighetenes stilling i norsk rett (menneskerettsloven).

Ot.prp.nr.45 (2002-2003)	Om lov om endring i menneskerettsloven mv. (innarbeiding av barnekonvensjonen i norsk lov)
Ot.prp.nr.75 (2006-2007)	Om lov om utlendingers adgang til riket og deres opphold her (utlendingsloven).
Ot.prp.nr.104 (2008-2009)	Om lov om endringer i barnelova mv. (flytting, delt bosted, samvær, vold mv.)
Ot.prp.nr.110 (2008-2009)	Om lov om vergemål (vergemålsloven)
St.meld.nr.21 (2003-2004)	Styringsforhold på utlendingsfeltet.
St.meld.nr.27 (2011-2012)	Barn på flukt
RS Q-06/2010	Barneverntjenestens ansvar for enslige mindreårige asylsøkere og andre mindreårige personer i mottak, omsorgssentre og kommuner.
RS 2011-003	Reglement for drift av statlige mottak
RS 2011-025	Tilskudd til vertskommuner for asylmottak eller omsorgssenter.
RS 2011-034	Krav til omsorgsarbeid for enslige mindreårige i mottak.
RS 2012-018V2	Skjema for individuell kartlegging av enslig mindre-årig/flyktning
RS 2012-018V5	Veileder - Arbeid med individuell kartlegging og tiltaksplan for enslige mindreårige i ordinære mottak

7.8 Internasjonal rettspraksis

Fotnote	Full referanse
Application no.5856/72	European court of human rights. Case of Tyrer v. The United Kingdom, 25 April 1978.

7.9 Norsk rettspraksis

Fotnote	Full referanse
Rt. 1990 s. 874	Fusa-dommen
Rt. 2001 s. 1006	KRL-dommen
Rt. 2009 s. 1261	
Rt. 2015 s. 93	Maria-dommen

7.10 Personlige meddelelser

Fotnote	Full referanse
UDI (2015)	Mailkorrespondanse med Rachel Elisabeth Eide, FoU-koordinator Analyse- og utviklingsavdelingen. 07.10.2015.
SSB (2015)	Mailkorrespondanse med Silje Vatne Pedersen, Seniorrådgiver og koordinator for innvanderrelatert statistikk og analyse. 02.09.2015.
Nakmi (2015)	Mailkorrespondanse med Karin Harsløf Hjelde, forsker ved Nasjonal kompetanseenhet for minoritetshelse. 06.10.2015.

7.11 Nettsider

Fotnote	Full referanse
Children and armed conflict	Oversikt over land der barn lever med krig. https://childrenandarmedconflict.un.org/countries/countries-caac/ Sitert 01.10.2015
Children and armed conflict (2015)	Office of the Special Representative of the Secretary-General for children and armed conflict. Syrian Arab Republic. https://childrenandarmedconflict.un.org/countries/syria/ . Sitert

31.09.2015

- Children and armed conflict (Children, not soldiers) Children and armed conflict (Children, not soldiers) <https://childrenandarmedconflict.un.org/children-not-soldiers/>. Sitert 22.11.2015
- Forsvarsdepartementet (2007) Forsvarsdepartementet. *Åpningsinnlegg på konferansen om barne-soldater*. 26.03.2007. <https://www.regjeringen.no/no/aktuelt/apningsinnlegg-pa-konferansen-om-barneso/id461142/>. Sitert 16.11.2015
- Helsebiblioteket (2015) Helsebiblioteket. *Posttraumatisk stresslidelse*. 16.01.2015 <https://www.helsebiblioteket.no/pasientinformasjon/brosjyrer/posttraumatisk-stresslidelse>. Sitert 16.11.2015
- Human Rights Watch (2012) Human Rights Watch. *No place for children. Child Recruitment, Forced Marriage, and Attacks on Schools in Somalia*. 20.02.2012 <https://www.hrw.org/report/2012/02/20/no-place-children/child-recruitment-forced-marriage-and-attacks-schools-somalia>. Sitert 30.09.2015
- Landinfo (2014) Landinfo. *Om Landinfo*. 16.10.2014 <http://www.landinfo.no/id/6.0>. Sitert 20.10.2015
- NKVTS (2007) NKVTS. *Konsekvenser av seksuelle overgrep*. 2007 <http://www.nkvts.no/tema/Sider/KonsekvenseravSeksuelleovergrep.aspx>. Sitert 16.11.2015
- NOAS (2015) NOAS. *Barn alene på flukt får ikke nødvendig omsorg*. 30.09.2015 <http://www.noas.no/barn-alene-pa-flukt-far-ikke-nodvendig-omsorg/>. Sitert 10.11.2015
- OHCHR United Nations Human Rights. Office of the High Commissioner for Human Rights. *Status og ratification interactive dashboard*. <http://indicators.ohchr.org>. Sitert 27.08.2015
- OHCHR (2015) United Nations Human Rights. Office of the High Commissioner for Human Rights. *The membership of the Committee on the Rights of the Child as of 1st March 2015*.

	http://www.ohchr.org/EN/HRBodies/CRC/Pages/Membership.aspx . Sisert 27.08.2015
Redd barna (2013)	Redd barna. <i>Når barn forsvinner fra mottak</i> . 24.01.2013 http://www.reddbarna.no/nyheter/naar-barn-forsvinner-fra-mottak . Sisert 11.11.2015
RVTS (øst)	RVTS Øst. <i>Male- og samtalegrupper for barn og unge som har opplevd krig og flukt</i> . http://www.rvtsost.no/malgrupper/barne-og-familievern/male-og-samtalegrupper-for-barn-og-unge-som-har-opplevd-krig-og-flukt/ . Sisert 14.11.2015
Røde kors (2010)	Røde kors. <i>Kjemper mot barnesoldater</i> . 09.11.2010 https://www.rodekors.no/distriksider/akershus/nyhetsarkiv/2010/november/Kjemper_mot_barnesoldater/ . Sisert 23.11.2015
Studvest (2015)	Studvest. <i>Jentesoldatenes grusomme skjebne</i> av Elise Kruse. 24.08.2015 http://www.studvest.no/jentesoldatenes-grusomme-skjebne/ . Sisert 03.10.2015
UDI EMA (2015)	UDI. Asylvedtak etter statsborgerskap og utfall for enslige mindreårige asylsøkere (2015). http://www.udi.no/statistikk-og-analyse/statistikk/asylvedtak-etter-statsborgerskap-og-utfall-for-enslige-mindrearige-asylsokere-2015/ . Sisert 24.11.2015
UDI ord og begreper	UDI. Ord og begreper, asylsøker, flyktning og enslig mindreårig. http://www.udi.no/ord-og-begreper/asylsoker/ http://www.udi.no/ord-og-begreper/flyktning/ http://www.udi.no/ord-og-begreper/enslig-mindrearig-asylsoker/ Sisert 26.08.2015
UDI ord og begreper(2)	UDI ord og begreper. <i>Representant for enslig mindreårig asylsøkere</i> http://www.udi.no/ord-og-begreper/representanter-for-enslige-mindrearige-asylsokere/ . Sisert 11.10.2015
UNICEF	UNICEF. <i>Fakta om barn</i> . www.unicef.no/fakta-om-barn Sisert 26.08.2015
UNICEF/Brekke	UNICEF. <i>Sør-Sudan: 3000 barnesoldater slippes fri</i> av Truls Brek-

- (2015) ke. 28.01.2015 <https://www.unicef.no/nyheter/10740/3000>. Sitert 28.08.2015
- UNICEF/
menneskehandel UNICEF. *Når barn blir en vare*.
<https://www.unicef.no/menneskehandel> . Sitert 12.11.2015
- UNICEF/Mirzaei
(2015) UNICEF. *Finding a way to stop child recruitment in Afghanistan* by Gullistan Mirzaei. 28.01.2015
http://www.unicef.org/infobycountry/afghanistan_76196.html. Sitert 28.09.2015
- UNICEF/Ryeng
(2015) UNICEF. *645 barnesoldater er løslatt* av Helene Sandby Ryeng. 28.08.2015 <https://www.unicef.no/nyheter/13876/645-barnesoldater-er-loslatt>. Sitert 28.08.2015
- UNICEF/statistics
(2015) UNICEF. *Introduction to UNICEF's work on statistics and monitoring*. 15.09.2015
<http://www.unicef.org/statistics/>. Sitert 18.10.2015
- Unric (2013) Unric. *Antall barnesoldater øker i takt med spredningen av mindre og lettere skytevåpen*. 06.09.2013
<http://www.unric.org/no/aktuelt/26549-antall-barnesoldater-oket-etter-hvert-som-vapen-blir-mindre-og-lettere-a-bruke>. Sitert 16.11.2015
- Unric (2015) Unric. *Barnesoldater*.
<https://www.unric.org/html/norwegian/Barnesoldater/main.htm>. Sitert 20.10.2015
- Utdanningsdirektoratet (2014) Utdanningsdirektoratet. *Pedagogisk-psykologisk tjeneste (PPT eller PP-tjenesten) er kommunen og fylkeskommunens sakkyndige organ*. 20.01.2014.
<http://www.udir.no/Regelverk/tidlig-innsats/Skole/Oversikt-over-aktorene/PP-tjenesten/>. Sitert 20.11.2015
- Vergemål (2013) Vergemål. *Representanter for enslige mindreårige asylsøkere*. 03.07.2013 <http://www.vergemal.no/Enslige-mindrearige/Representanter/>. Sitert 17.09.2015

7.12 Avisartikler

Fotnote	Full referanse
Aftenposten (2011)	Aftenposten. <i>Flykter fra krig og mishandling i Uganda</i> av Tor Arne Andreassen. 19.10.2011. http://www.aftenposten.no/fakta/innsikt/Flykter-fra-krig-og-mishandling-i-Uganda-6445573.html . Sitert 15.10.2015
Aftenposten (2014)	Aftenposten. <i>Slik forhandlet Unicef fri nesten 1400 afrikanske barnesoldater</i> av Sofie Gran Aspunkvik. 22.08.2014. http://www.aftenposten.no/nyheter/uriks/Slik-forhandlet-Unicef-fri-nesten-1400-afrikanske-barnesoldater-7673045.html . Sitert 21.10.2015
Aftenposten (2015)	Aftenposten. <i>Bruken av barnesoldater øker med fremveksten av ekstremistgrupper</i> av Silje Rønning Kjæmpeseter 22.07.2015. http://www.aftenposten.no/nyheter/uriks/--Bruken-av-barnesoldater-oket-med-fremveksten-av-ekstremistgrupper-8099022.html . Sitert 29.10.2015
Aftenposten/Andreassen (2015)	Aftenposten. <i>IS lærer opp barn til å bli framtidens drapsmaskiner</i> av Tor Arne Andreassen 19.11.2015. http://www.aftenposten.no/nyheter/uriks/IS-larer-opp-barn-til-a-bli-fremtidens-drapsmaskiner-8251685.html . Sitert 20.11.2015
Dagbladet (2013)	Dagbladet. <i>Unicef: Selger barn som soldater i Mali</i> av Gunnar Thorenfeldt. 26.01.2013. http://www.dagbladet.no/2013/01/26/nyheter/mali/utenriks/algerie/krig/25453449/ . Sitert 12.11.2015
Dagsavisen (2015)	Dagsavisen. <i>Verger får ikke lønn</i> av Marie Melgård 24.09.2015. http://www.dagsavisen.no/oslo/verger-far-ikke-lonn-1.400240 . Sitert 22.11.2015
Los Angeles Times (2014)	Los Angeles Times. <i>In Nigeria, child beggars are easy recruits for Boko Haram extremists</i> by Robyn Dixon. 17.08.2014

<http://www.latimes.com/world/africa/la-fg-nigeria-economy-boko-haram-20140817-story.html#page=1>. Sitert 29.08.2015

- NRK (2014) NRK. *Syriske opprørere rekrutterer barnesoldater*. 23.06.2014
<http://www.nrk.no/verden/rekrutterer-barnesoldater-1.11792506>.
Sitert 30.10.15
- The Guardian (2015) The Guardian. *Isis slave markets sell girls for 'as little as a pack of cigarettes', UN envoy says*. 09.06.2015
<http://www.theguardian.com/world/2015/jun/09/isis-slave-markets-sell-girls-for-as-little-as-a-pack-of-cigarettes-un-envoy-says>. Sitert 21.11.2015
- VG (2013) VG. *Her blir flest jenter kjønnslemlestet*. 23.07.2013
<http://www.vg.no/nyheter/utenriks/helse-og-medisin/her-blir-flest-jenter-kjoennslemlestet/a/10112382/>. Sitert 17.11.2015

7.13 Nyttige internettadresser

www.udi.no

www.udiregelverk.no

www.unicef.no

www.ohchr.org

www.childrenandarmedconflict.un.org